

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ЖИГАЛКЕВИЧ ЖАННА МИХАЙЛІВНА

УДК 338.2.012.8-045.45:[005.72-021.111:[658.11:621]](477)(043.3)

**ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ РОЗВИТОК
КВАЗІІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРУКТУР
ВЗАЄМОДІЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ**

08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі промислового маркетингу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор фізико-математичних наук, професор
Солнцев Сергій Олексійович,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
завідувач кафедри промислового маркетингу

Опоненти: доктор економічних наук, професор
Ганущак-Єфіменко Людмила Михайлівна,
Київський національний
університет технологій та дизайну,
проректор з наукової та інноваційної діяльності

доктор економічних наук, професор
Філіппова Світлана Валеріївна,
Одеський національний політехнічний університет,
директор інституту бізнесу, економіки та
інформаційних технологій

доктор економічних наук, професор
Петухова Ольга Михайлівна,
Національний університет харчових технологій,
завідувач кафедри маркетингу

Захист відбудеться 29 квітня о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26.002.23 у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» за адресою: 03056, м. Київ, проспект Перемоги, 37, корпус 7, аудиторія 41-б.

З дисертацією можна ознайомитись у Науково-технічній бібліотеці імені І. Г. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» за адресою: 03056, м. Київ, проспект Перемоги, 37.

Автореферат розісланий «29» березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Зозульов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протягом останніх десятиліть світові промислові ринки характеризуються глобалізацією попиту та пропозицій, що викликає зростання конкуренції на локальних ринках. Пристосовуючись до зростання конкуренції вітчизняні підприємства машинобудування проявляють інтерес до формування та підтримки гнучких адаптивних форм спільної економічної діяльності. З досвіду країн з розвинутою економікою використання саме мережевого способу її організації у взаємодії економічних агентів є чинником масштабного економічного зростання й поширення інновацій, що актуалізує необхідність розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств.

Недостатня розвиненість концептуальних засад щодо створення квазіінтеграційних структур, їх розвитку на засадах програмно-цільового підходу, зумовлює пошук теоретичних основ і методології їх пізнання, заснованих на принципах когерентності та конвергентності, властивих самоорганізуючимся структурам, що відтворюють ефекти взаємодії та взаємозв'язків господарюючих суб'єктів і підсилюють важливість інститутів довіри. Проте у фаховій економічній літературі наукова парадигма функціонування квазіінтеграційних структур тільки починає формуватись. Зазначене є однією з визначальних причин гальмування процесів створення квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств та є базисом глибокого переосмислення теоретико-методологічних, методичних та прикладних засад їх програмно-цільового розвитку.

Теоретичною базою дослідження формування та функціонування інтеграційних структур стали роботи класиків економічної науки: А. Вебера, К. Ерроу, Р. Коуза, А. Маршалла, С. Норта, С. Розенфельда, Є. Полімеру, Д. Сольє, Дж. Тироля, О. Уільямсона, Г. Хакена, Е. Чемберліна, Й. Шумпетера та інші. Дослідженню інтеграційних механізмів приділено увагу в роботах сучасних зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів: Р. Акоффа, І. Ансоффа, Д. Баюри, К. Бояринової, М. Войнаренка, В. Герасимчука, В. Дергачової, А. Дунської, О. Зозульова, Г. Клейнера, С. Майерса, Р. Метьюза, Д. Морриса, Ю. Паппэ, О. Петухової, М. Портера, Л. Смоляр, Д. Стеценка, А. Стрікланда, С. Філіппової, Д. Хэя, Л. Шульгіної та інших. У фаховій літературі представлено значний обсяг напрацювань щодо розвитку методичної бази оцінювання ефективності складних інтеграційних структур, зокрема в роботах С. Войтка, О. Гавриша, М. Кравченко, І. Крейдич, В. Мартиненка, В. Марченко, В. Парето, Е. Петерса, Р. Пиндика, А. Томпсона, С. Тульчинської, В. Худолей та інших. Проблема квазіінтеграції та формуванню квазіінтеграційних структур приділено увагу частково, зокрема у роботах: К. Адамової, Б. Ашеїма, С. Барановського, В. Бирюкова, К. Дж. Блуа, Л. Ганущак-Єфіменко, З. Гельманової, Дж. К. Джарилло, В. Дементьєва, С. Солнцева, Д. Дж.Тиса, В. Третьяка, Ж. Уссіо, М. Шерешевої, М. Янчук та інших.

Науковий доробок як згаданих фахівців, так і інших вчених у сукупності стали вагомим внеском у формування уявлення щодо квазіінтеграційних структур. Віддаючи належну повагу науковцям, слід зазначити, що їх погляди щодо сутності поняття «квазіінтеграційні структури» різняться. Пропозиції щодо створення та розвитку зазначених структур носять дискусійний характер. Недостатньо розкриті

питання формування та функціонування квазіінтеграційних структур. Це визначає необхідність вирішення важливої наукової проблеми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування на засадах програмно-цільового підходу. Зазначене зумовило вибір теми дисертаційного дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано на кафедрі промислового маркетингу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» відповідно до планів наукових досліджень за темами: «Інноваційні засади розвитку промислових підприємств в рамках інтеграції в світовий економічний простір» (№ ДР 0114U001132), де автором запропоновано методологічні принципи та розроблено науково-практичні рекомендації щодо програмно-цільового планування розвитку квазіінтеграційних структур на основі промислових підприємств; «Стратегічне управління інноваційним розвитком промислових підприємств» (№ ДР 0114U001133), де здобувачем розкрито теоретичні принципи розвитку квазіінтеграційних структур на основі взаємодіючих виробництв, «Управління розвитком підприємства в умовах ресурсних обмежень» (№ ДР 0114U001135), де автором досліджено передумови та виділено причини створення квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств в умовах ресурсних обмежень; «Управління розвитком інноваційного підприємництва в умовах неоіндустріальної економіки» (№ ДР 0118U100598), де здобувачем розроблено рекомендації щодо відбору інноваційних проектів та методику оцінювання їх ризиків, «Стратегічне маркетингове управління підприємствами в умовах турбулентного середовища» (№ ДР 0113U006455), де автором розроблено методичний підхід до маркетингу взаємодії в межах квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення й наукове обґрунтування теоретичних та методологічних засад, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур на базі взаємодіючих підприємств машинобудування.

Досягнення мети зумовило постановку та вирішення таких завдань:

- систематизовано наукові погляди щодо сутності інтеграції виробництв, як об'єктивної основи партнерської взаємодії підприємств;
- визначено фактори формування та здійснено класифікацію квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств;
- науково обґрунтовано закономірності та принципи формування та розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств;
- розроблено концептуальні положення програмно-цільового методу розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування;
- запропоновано науково-методичні положення розробки цілей комплексної програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування;
- з'ясовано особливості та сформовано принципи розробки й обґрунтування програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування;

- упорядковано та обґрунтовано компоненти квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування;
- визначено функціональні зв'язки взаємодіючих підприємств машинобудування в межах квазіінтеграційних структур;
- запропоновано науково-методичні підходи оцінювання структурних властивостей розвитку квазіінтеграційних систем;
- виявлено тенденції розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування України;
- запропоновано науково-методичні положення програмно-цільового формування квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування;
- оцінено фінансово-економічний потенціал розвитку квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування;
- запропоновано імперативи та процедури синергетичного управління розвитком квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств;
- розроблено модель оцінювання маркетингових ризиків програмно-цільового розвитку квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування;
- спрогнозовано ефект програмно-цільового розвитку квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування.

Об'єктом дослідження є розвиток квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, методичних та прикладних засад програмно-цільового розвитку взаємодіючих підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертації є фундаментальні положення теорій розвитку, управління, маркетингу взаємодії, агентських відносин, транзакційних витрат, у поєднанні з теорією систем і самоорганізації систем, а також застосування системного, структурного, синергетичного та процесного підходів до формування квазіінтеграційних структур.

Методичну основу роботи склав комплекс таких загальнонаукових та спеціальних методів: *методи історичного, логічного та порівняльного аналізу* – у розкритті засад формування наукового сутності інтеграції та квазіінтеграції (підрозд. 1.1); *системно-структурний метод, методи індукції, дедукції та логічних узагальнень* – у встановленні факторів формування та виявленні класифікаційних ознак квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств (підрозд. 1.2), у з'ясуванні особливостей і принципів розробки та обґрунтування системи програмних показників планування розвитку взаємодії машинобудівних підприємств (підрозд. 2.3); *методи абстрактно-логічного та системного аналізу* – у виявленні законів і закономірностей формування квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств (підрозд. 1.3), розробленні концепції структурного та функціонального забезпечення розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування (підрозд. 3.1, 3.2, 3.3); *метод критичного аналізу* – у розкритті концептуальних положень програмно-цільового методу планування

розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування (підрозд. 2.1, 2.2); *методи економіко-статистичного аналізу* – у дослідженні тенденцій розвитку квазіінтеграційних структур машинобудівних підприємств України (підрозд. 4.1); *методи економетричного моделювання* – у проведенні оцінювання показників, що визначають рівень економічного розвитку машинобудівних підприємств (підрозд. 4.2, 4.3); *нечіткої логіки та множинного кореляційного аналізу* – у визначенні когерентності оцінок, отриманих за результатами економетричного моделювання, з традиційними фінансово-економічними показниками (підрозд. 5.3); *методи вербального моделювання, багатокритеріального аналізу, аналітичного та емпіричного узагальнення* – у визначенні механізму формування стійкості підприємства на основі збалансованості підсистем (підрозд. 5.1); *метод системної динаміки* — у прогнозуванні розвитку машинобудівних підприємств (підрозд. 5.3). Для моделювання та проведення обчислень використовувались спеціальні програмно-технічні засоби: *MS Excel, RSPSS, мова програмування «R»*.

Інформаційну основу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України; офіційні статистичні дані з баз статистичної макроекономічної інформації Державної служби статистики України, дані підприємств з баз аналітичної онлайн-система YouControl; дослідження Асоціації підприємств промислової автоматизації України; наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали періодичних видань та ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретичних і методологічних положень, які відображають концептуально новий підхід до розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування. Основними результатами дисертації, що містять наукову новизну, є такі:

уперше:

- запропоновано концептуальні засади розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств, ґрунтовані на положеннях мережевої економіки та засновані на парадигмальному базисі поєднання й узгодження наукових підходів маркетингу взаємодії, теорій агентських відносин і транзакційних витрат, що уможливорює цілісну систему бачення феномену квазіінтеграції та забезпечує виявлення специфічних закономірностей (оптимальної централізації, ітерації зв'язків, співучасті та саморегулювання, функціональної повноти складових, взаємодії на довірі, синергетичних ефектів) для квазіінтеграційних структур, які визначають імперативи їх розвитку.

- сформовано теоретико-методологічні положення програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств, що передбачають урахування принципів: цільової орієнтації, комплексності, ефективності, адресності та задіявання концепції системного підходу в частині систематизації цілей програмного розвитку квазіінтеграційних структур, яке обумовлює структурування задач і зміст функцій їх керівних центрів шляхом розроблення цільових комплексних програм із орієнтацію на запланований результат;

- обґрунтовано науково-методичні положення програмно-цільового формування квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств, засновані на

маркетингу взаємодій, механізмі неієрархічної координації взаємодії підприємств та оцінюванні узгодженості економічних, інноваційно-технологічних, соціальних, ринкових і комунікаційних цільових вигід економічних агентів, що дозволяє забезпечувати їх консенсус виходячи з загальних цілей розвитку структури і дає підґрунтя для нівелювання економічного опортунізму її учасників;

- розроблено економіко-ймовірнісну модель оцінювання впливу маркетингових ризиків на інноваційні проєкти в межах квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування з використанням сценарного підходу та інструментарію конджойнт аналізу за критерієм «привабливість/ризик», що надає можливість: а) встановити залежності фінансових результатів проєктів від можливих ризикових ситуацій; б) виявити найбільш вірогідні сценарії ризикових подій; в) сформулювати правило прийняття/неприйняття рішення про початок реалізації проєктів;

удосконалено:

- наукові положення розробки цілей комплексної програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, які, на відміну від існуючих, засновані на побудові «трикутника створення вартості» та зорієнтовані на використання упорядкованого набору елементів прийняття рішень належних до цільової квазіінтеграції (бачення, ресурси, організація та установи) та подальшої побудови дерева цільової програми у трирівневому вимірі її завдань. Це дозволяє обирати учасників до квазіінтеграційних структур з достатньо-необхідним рівнем потенціалу;

- науково-методичні підходи формування квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування на основі оцінювання структурних властивостей розвитку, які, на відміну від наявних, базуються на принципах когерентності факторів потенціалу розвитку учасників, і передбачають формалізацію внутрішньокomпонентних приналежностей, виявлення раціональних структурних меж та визначення напрямів ефективної взаємодії економічних агентів шляхом застосування моделі мультиграфа і моделі загальних транзакційних відносин;

- науково-методичні положення оцінювання фінансово-економічного потенціалу розвитку за допомогою тривимірної моделі із застосуванням факторного аналізу, що на відміну від наявних, дозволяє визначити комплементарний ефект консолідації ресурсів і виявити градієнт розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування;

- теоретико-методичні положення міжфірмової взаємодії, що на відміну від існуючих, базуються на моделі конвергентності цілепокладання в розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, яка описує перехід від телеомії ринкової поведінки до формування надкорпоративної цілеспрямованості учасників;

- методико-прикладні положення визначення програмних економічних результатів виконання інноваційних проєктів в межах квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, що, на відміну від існуючих, передбачають оцінювання ймовірнісних сценаріїв реалізації проєктів з урахуванням математичного очікування чистої теперішньої вартості та внутрішньої норми дохідності;

дістали подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат мережевої економіки у частині трактування таких понять:

«міжфірмова інтеграція», що проявляється у формуванні стійких всебічних зв'язків між підприємствами та організаціями, в процесі яких відбувається розширення й поглиблення виробничо-технологічної взаємодії, спільного використання ресурсів, об'єднання капіталів, усуненні взаємних бар'єрів у реалізації продукції та є базисом, на якому будуються всі подальші інтеграційні рухи від разових угод до встановлення стабільних партнерських взаємовідносин;

«квазіінтеграційна структура» базується на уявленні, що це добровільне просторове партнерське сполучення взаємодіючих виробництв та наукових (науково-дослідних, науково-технологічних, науково-технічних, науково-практичних) установ на засадах комплексного використання наявних ресурсів, спрямованих на досягнення найбільшої господарської ефективності та посилення ринкових позицій, особливістю якого є відсутність контролю над власністю активів;

«віртуальна організація», що визначено як динамічна адаптивна уявна квазіінтеграційна структура з розвинутою віртуальною мережевою платформою, яка створює та постачає на ринок споживчу цінність, засновану на виявленні та швидкісному виконанні потреб клієнтів з певними конкурентними перевагами, використовуючи ресурси підприємств-учасників та зберігаючи їх повну автономність і конкуренцію в межах утворення;

- теоретичні засади розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, які ґрунтуються на детермінуючих факторах їх створення та еволюції, як каталізаторів прискорення квазіінтеграційних процесів взаємодії, та виявленні законів і закономірностей, які обґрунтовують вибір найефективніших форм розвитку взаємодіючих підприємств;

- структурне наповнення квазіінтеграційних структур та конфігурація взаємодії підприємств машинобудування у їх межах, що полягають у гуртуванні системно-діяльнісних підкомпонент за функціональними ролями, виявленні внутрішніх зв'язків між економічними агентами, що сприяє формуванню цілісного утворення та забезпечує відтворення повного виробничо-економічного циклу;

- наукові положення теорії дисипативних систем у частині виокремлення особливостей траєкторій розвитку квазіінтеграційних структур, що вирізняє чергування біфуркаційної фази та фази коеволюції розвитку і забезпечує підвищення ефективності управління квазіінтеграційними структурами;

- концептуальні положення синергетичного управління розвитком квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств на засадах холістичного підходу та імперативів теорії самоорганізації, які виокремлюють аспект управління стосовно узгодження інтересів і цільових вигід учасників, що зумовлює зростання потенціалу їх розвитку;

- метод визначення доцільності розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, який полягає у оцінюванні його

програмно-цільових результатів шляхом прогнозування комплексного показника економічного розвитку з урахуванням синергетичних ефектів участі підприємств в такій структурі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації теоретичні та методологічні положення програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств надали можливість розробити комплекс методичних засад та прикладних пропозицій, які було використано Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – методологічні положення програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур (№3811-07/1972-07 від 15.01.2021); Українською Асоціацією Маркетингу – науково-методичні положення маркетингу взаємодії в межах квазіінтеграційних структур (акт № 145 від 07.10.2020 р.); Світовим центром даних з геоінформатики та сталого розвитку – методологічні положення цільового формування машинобудівних зорієнтованих на вивчення взаємозалежностей і взаємозв'язків між взаємодіючими підприємствами (довідка № 1220/5д від 16.12.2020 р.); Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона Національної академії наук України – методичні положення щодо функціональних компонент синергетичного управління програмно-цільовим розвитком квазіінтеграційних структур (акт впровадження № 16/2071 від 29.12.2020 р.); ТОВ «Адвантер Груп» – рекомендації щодо виділення управлінської та маркетингової складової у виробничій діяльності як основних базових компонент (акт щодо впровадження № 9/09 від 17.09.2020 р.); упроваджено у практику діяльності машинобудівних підприємств державного та приватного секторів економіки України, зокрема, АТ «Елміз» – економіко-ймовірнісне моделювання оцінювання маркетингових ризиків інноваційно-інвестиційних проєктів (акт впровадження № 1029/1 від 17.12.2020 р.); ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» – методики оцінювання узгодженості цільових вигід взаємодіючих підприємств (довідка № 023/386 від 18.11.2020 р.); АТ «Київський радіозавод» – розробки щодо удосконалення взаємодії з підприємствами через упорядкування зв'язків з метою формування квазіінтеграційних структур (довідка про впровадження № 827 від 10.10.2020 р.); ТОВ «ВКФ «Символ»» – методичні підходи щодо оцінювання та прогнозування економіко-фінансового розвитку підприємства (довідка про впровадження № 557/20 від 18.09.2020 р.); ТОВ «Зеніт Ко» – методологічний підхід до систематизації функціональних елементів, що відтворюють повний виробничо-технологічний цикл (довідка про впровадження № 29 від 18.12.2020 р.); а також застосовано в навчальному процесі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» під час викладання навчальних дисциплін «Інноваційний менеджмент», «Організація інтеграційних структур», «Проектне фінансування» (акт впровадження від 23.09.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійних досліджень здобувача. Наукові положення, висновки і пропозиції, які виносяться на захист, отримано особисто та викладено у наукових публікаціях. Матеріали

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук не використовувались. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті положення та ідеї, які належать здобувачеві. Особистий внесок у наукових працях у співавторстві зазначено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та практичні результати дисертаційної роботи обговорено на науково-методичних семінарах кафедри промислового маркетингу та оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських наукових, науково-практичних конференціях, зокрема: XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність національної економіки» (м. Київ, 2013 р.), IV-V Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Менеджмент XXI сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти» (м. Київ, 2014 -2015 рр.), X(XXII) Міжнародній науково-практичній конференції «Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління» (м. Київ, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективні напрями наукових досліджень» (м. Братислава, 2015 р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг та логістика в системі менеджменту» (м. Львів, 2016 р.), XI Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу» (м. Суми, 2017 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2018 р.), XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління» (м. Київ, 2019 р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право: актуальні питання і перспективи розвитку» (м. Полтава, 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава» (м. Дніпро, 2019 р.), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України» (м. Хмельницький, 2019 р.), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «B2B-МАРКЕТИНГ» (м. Київ, 2020 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2020 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 49 наукових праць, у тому числі 1 одноосібна та 2 у співавторстві монографії, 27 статей у наукових фахових виданнях (з них 4 у фахових виданнях України, 21 у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 2 статті у виданнях іноземних держав), 15 тез доповідей в збірниках матеріалів конференцій, 4 праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 392 сторінки. Текст містить 72 таблиці, 53 рисунки та 8 додатків. Список використаних джерел налічує 417 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт предмет і методи дослідження, висвітлено основні результати та положення наукової новизни, окреслено особистий внесок автора, подано інформацію про апробацію та практичну цінність проведеного дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні проблеми формування та розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств»** – систематизовано наукові погляди щодо сутності інтеграції виробництв, як об'єктивної основи партнерської взаємодії підприємств, визначено фактори формування та здійснено класифікацію квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств, науково обґрунтовано їх закономірності й принципи формування та розвитку.

У період становлення ринкових відносин виникла об'єктивна необхідність створення нових форм промислових об'єднань, здатних до концентрації та активізації взаємодії у використанні виробничих потенціалів та партнерської міжфірмової інтеграції. Узагальнення наукових поглядів щодо сутності інтеграції надало можливість уточнити поняття «міжфірмова інтеграція», що проявляється у формуванні стійких всебічних зв'язків між підприємствами та організаціями, в процесі яких відбувається розширення й поглиблення виробничо-технологічної взаємодії, спільного використання ресурсів, об'єднання капіталів, усуненні взаємних бар'єрів у реалізації продукції. Ключовою особливістю такої інтеграції є орієнтир на збереження цілісності в невірноваженому стані в умовах мінливості зовнішнього середовища. Позитивний ефект її формування досягається за рахунок зниження витрат виробництва і координації в системі управління виробничо-технологічним ланцюгом на основі партнерських взаємовідносин.

Вищезазначене стало підставою дослідження світової та вітчизняної практик господарювання інтеграційних структур. Встановлено, що поширеними формами їх існування являються картелі, синдикати, пули, стратегічні альянси, консорціуми, асоціації, конгломерати, трести, концерни, кластери тощо. Метою таких структур є покращення показників результативності господарської діяльності, проте вони відрізняються принципами утворення. Одні з них є інтеграцією із збереженням самостійності, інші характеризуються втратою контролю над управлінням активами, що іноді призводить до дезінтеграції. Проблема упередження дезінтеграційних процесів стала підставою дослідження особливостей універсального (гібридного) виду інтеграції – квазіінтеграції, яка поєднує ознаки інтеграції та дезінтеграції.

Розбіжності у визначеннях та сприйнятті квазіінтеграційних структур зумовило необхідність уточнення поняття «квазіінтеграційна структура» (KIC), як добровільного просторового партнерського сполучення взаємодіючих виробництв та наукових установ, що об'єднують наявні ресурси з метою досягнення найбільшої господарської ефективності та посилення ринкових позицій. Визначено, що характерними ознаками таких структур є: множинність економічних агентів; наявність контролю над поведінкою формально самостійних фірм, при відсутності контролю над їх власністю; функціональна взаємопов'язаність і взаємодія учасників; інноваційна направленість; можливість зменшення вартості інформаційних/транзакційних витрат; збільшені ринкові можливості; присутність

конкуренції всередині квазіінтеграційної структури; інфраструктурна забезпеченість; прискорений інформаційний обіг; знижені ризики; наявність висококваліфікованого персоналу.

Узагальнення теоретичних засад і власні спостереження дозволили конкретизувати визначальні фактори створення КІС та перелік їх форм: стратегічний альянс, Network об'єднання, кластер, ланцюжок (мережа) створення цінності, фокальна мережа поставок, динамічна фокальна мережа, віртуальна організація. Поширення останньої форми в умовах цифрової економіки стало підставою розвитку поняття «віртуальна організація», що є динамічною адаптивною КІС з розвинутою віртуальною мережевою платформою, яка прискорює процеси, пов'язані з виконанням потреб клієнтів. Для усунення суперечностей та розширення наукового погляду на вивчення проблеми взаємодії економічних агентів КІС визначено критерії їх класифікації з позиції прив'язки типу інтеграції до конкретного типу квазіінтеграційної стратегії.

Відсутність у науковому середовищі консенсусу щодо змістовних характеристик різних форм і класифікаційних ознак КІС взаємодіючих підприємств зумовило необхідність теоретичних досліджень, зорієнтованих на виявлення закономірностей та принципів їх утворення на базі взаємодіючих підприємств машинобудування. Поглиблене вивчення закономірностей функціонування економічних систем дозволило виявити специфічні для формування та розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування (КІСмп), а саме: оптимальної централізації, ітерації зв'язків, співучасті та саморегулювання, функціональної повноти складових, взаємодії на довірі, синергетичних ефектів. Виявлені закономірності стали базою встановлення принципів управління розвитком КІСмп: цілеспрямованості; адекватності; адаптивності; динамічної рівноваги; цілісності та самодостатності; обов'язкового зворотного зв'язку; раціонального діалогу; лояльності та спільності цілей; узгодженості інтересів; інформаційної забезпеченості; диверсифікації; прогресивності; оптимальної автономності; поєднання кооперації та конкуренції; типізації та уніфікації; комунікативного розвитку; корпоративності; партнерства; багатоваріантності або альтернативності прийняття рішень; економічності взаємодії; кастомізації.

У другому розділі – **«Методологічні основи програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування»** – розроблено концептуальні положення програмно-цільового методу розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, запропоновано науково-методичні положення розробки цілей комплексної програми розвитку таких квазіінтеграційних структур, з'ясовано особливості та сформовано принципи розробки й обґрунтування системи програмних показників розвитку взаємодії машинобудівних підприємств.

Методологічні засади дослідження програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування базуються на парадигмі квазіінтеграції, підходах, принципах, методичному, аналітичному інструментарію, що дозволило обґрунтувати та підтвердити наукові результати висунутої гіпотези (рис. 1).

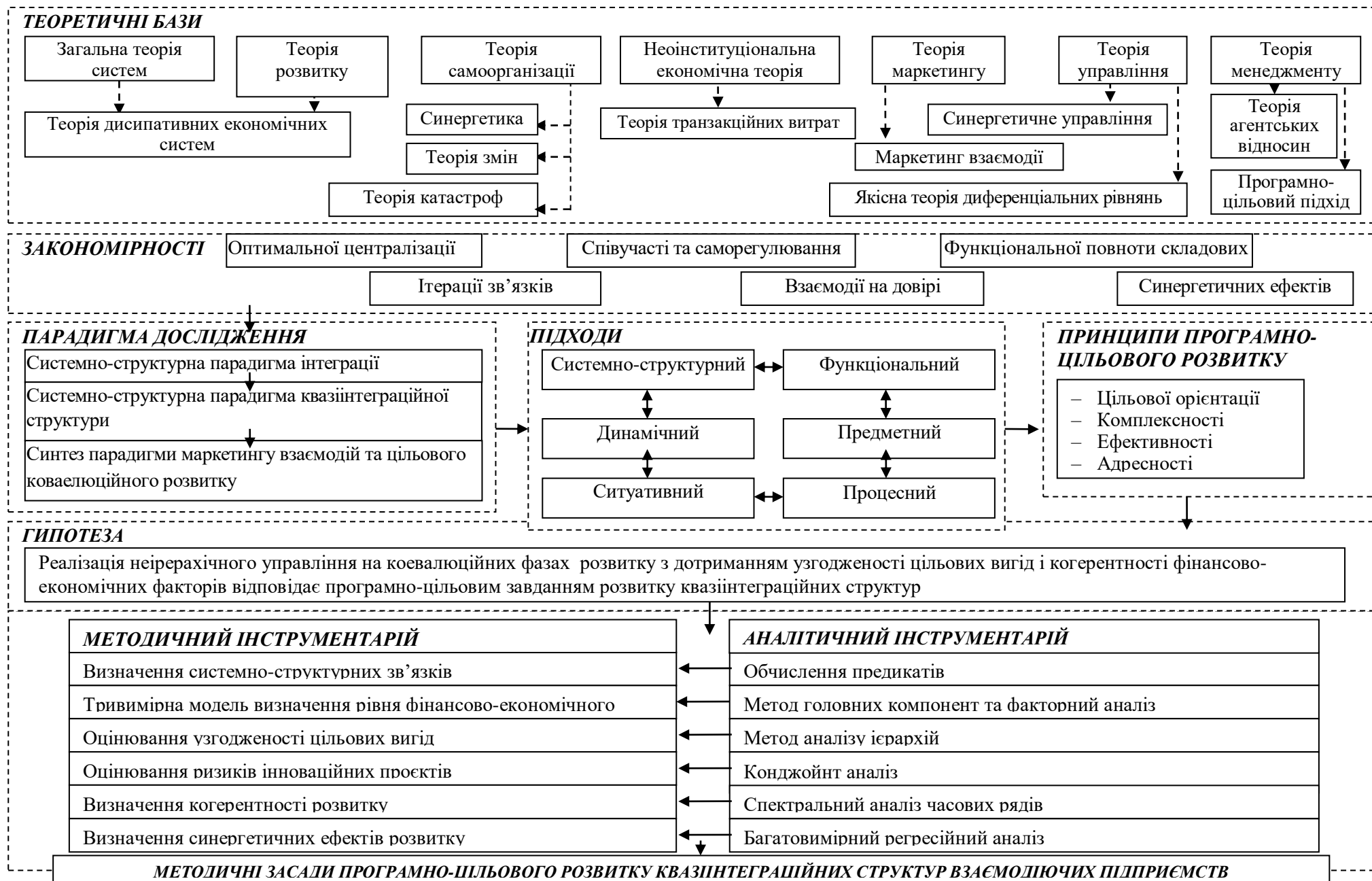

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема методологічних засад дослідження

У межах сформованих концептуальних засад розвитку КІС визначено та обґрунтовано, що об'єднання матеріальних, управлінських та інформаційних ресурсів учасників квазіінтеграційних структур базується на партнерській довірі, синтезі маркетингу взаємодії, агентських відносинах, транзакційних витрат і цільового ковалентного розвитку.

Враховуючи те, що квазіінтеграція є достатньо стійким видом взаємовідносин між економічними агентами, їй притаманні елементи внутрішньоорганізаційної координації. Утримання стійкості, безперервності діяльності та розвитку КІС забезпечує використання програмно-цільового методу. Запропоновано теоретико-методологічні положення їх програмно-цільового розвитку, який варто реалізовувати на базі концепції системного підходу, принципах цільової орієнтації, комплексності, ефективності, адресності та формуванні цільових комплексних програм. Науково-методичні положення розробки цілей комплексної програми розвитку КІСмп зорієнтовані на створення вартості таких структур через узгодження системних елементів: бачення, ресурси, установи та організація. Формування цільових комплексних програм бажано здійснювати шляхом побудови трирівневої моделі дерева програми розвитку КІСмп (рис. 2).

Рисунок 2 – Структурна схема моделі дерева програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування

Особливістю розробленої моделі є її практична орієнтованість на підвищення ефективності підприємств машинобудування, що забезпечує розвиток КІС.

У третьому розділі – «Архітектоніка квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування» – упорядковано та обґрунтовано компоненти квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, визначено функціональні зв'язки взаємодіючих підприємств машинобудування в межах квазіінтеграційних структур, запропоновано науково-методичні підходи оцінювання структурних властивостей розвитку квазіінтеграційних систем.

За результатами аналізу стану машинобудування України (рис. 3–4), встановлено стратегічні, соціальні, організаційно-економічні та техніко-економічні проблеми розвитку, з метою подолання яких сконфігуровано структурне наповнення КІС, яке засноване на взаємозалежностях взаємодіючих підприємств машинобудування.

Рисунок 3 – Динаміка обсягів реалізованої промислової та машинобудівної продукції за 2009-2018 рр.

Рисунок 4 – Зміна частки машинобудівної продукції в загальному обсязі промислового виробництва за 2009-2018 рр.

Встановлено, що формальна або неформальна взаємозалежність між підприємствами може проявлятися залежно від: ступеню їх присутності у ланцюжку створення вартості, використання подібних видів праці, застосування схожих технологій або обміну знаннями та інноваційними розробками. На цій основі взаємодіючі підприємства машинобудування розподілено між базовою, суміжною, допоміжною та обслуговуючою компонентами (рис. 5). Теоретико-множинний вираз структури КІСмп можна подати так:

$$KIS \subset B_A \times C_A \times A_A \times S_A$$

де КІС – безліч частинних структур КІСмп;

B_A – множина базових підкомпонент;

C_A – множина суміжних підкомпонент;

A_A – множина допоміжних підкомпонент;

S_A – множина обслуговуючих підкомпонент.

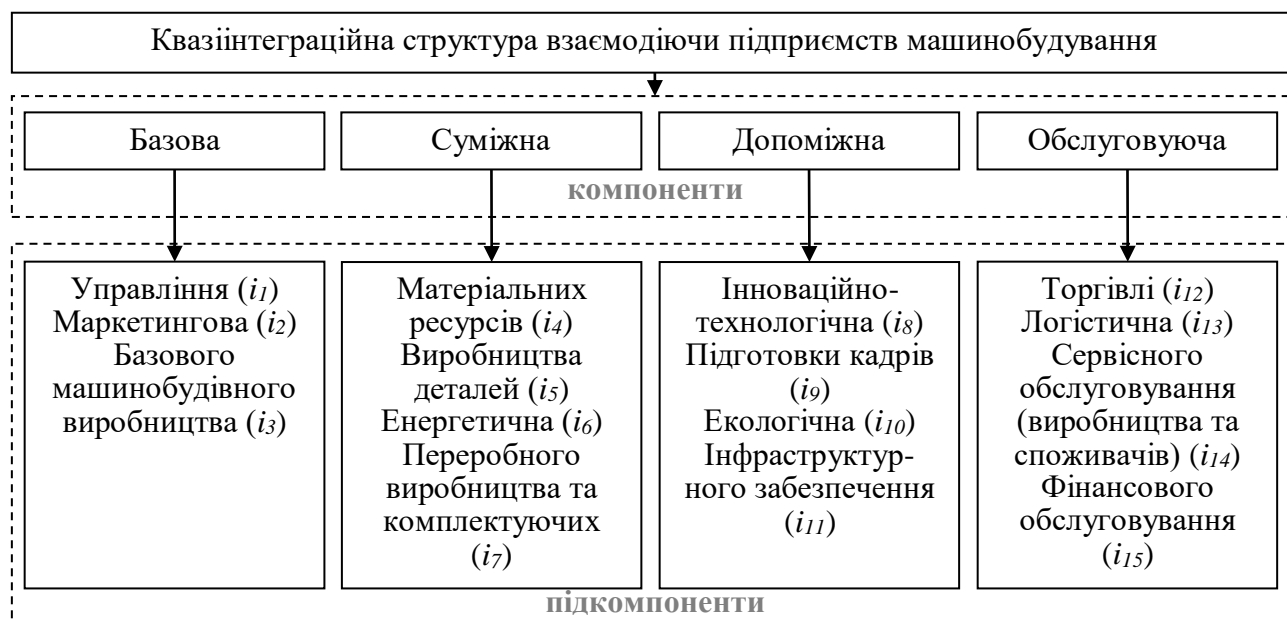

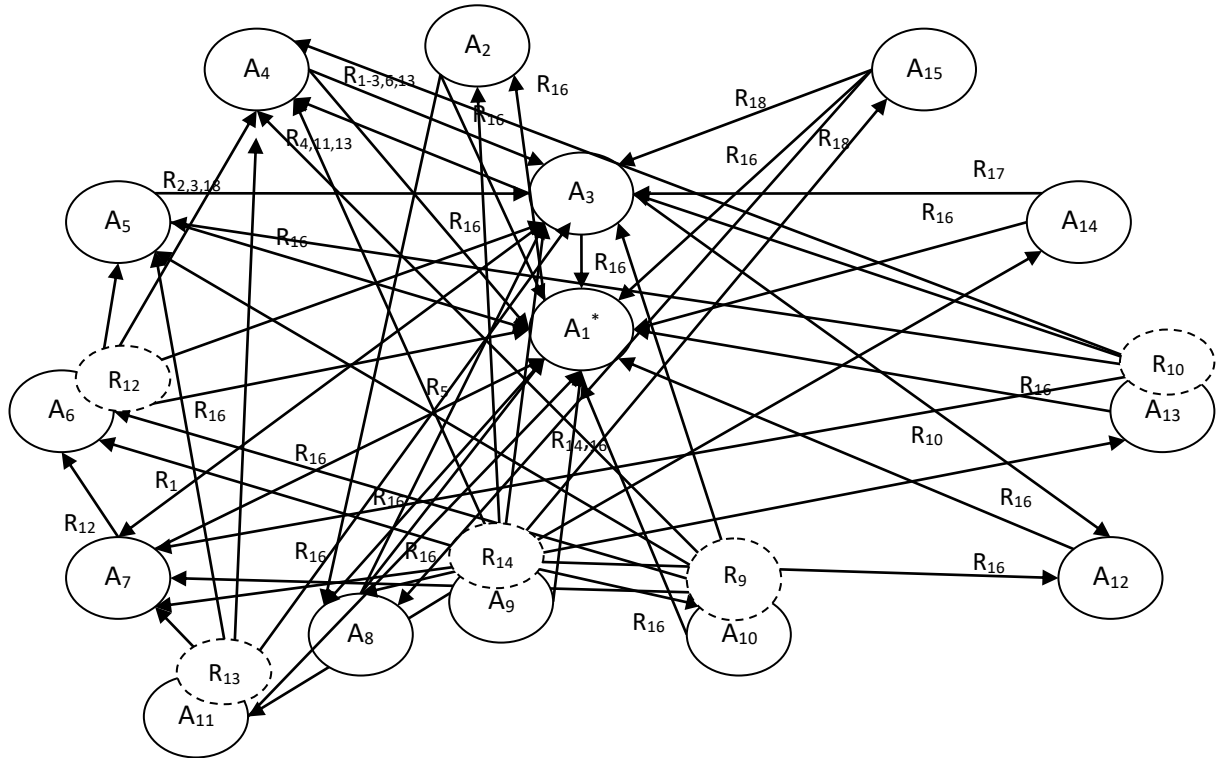
Рисунок 5 – Компонентна структура квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування

КІСмп відрізняється від інших видів структур складністю внутрішніх зв'язків. Центр уваги менеджменту орієнтується на спільне створення цінності на основі досвіду взаємодії. Однак, недостатнє опрацювання зв'язків у КІС призводить до виникнення ряду проблем: втрата управління через зростання масштабу, різноманітність більшості економічних агентів, виникнення певної непов'язаності окремих учасників, складністю створення єдиних стандартів управління. Аналіз взаємодії підприємств у виробництві кінцевої продукції машинобудування дав змогу визначити внутрішні функціональні зв'язки в межах КІС (табл. 1).

Таблиця 1 – Зв'язки взаємодії в межах квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування

Умовне позначення	Назва зв'язків
R ₁	Зв'язки продукт-сировина
R ₂	Зв'язки послідовних стадій технологічного процесу
R ₃	Зв'язки з виготовлення загального продукту
R ₄	Зв'язки з забезпечення основними фондами
R ₅	Інноваційно-технологічні зв'язки
R ₆	Зв'язки з використання ідентичних або взаємозамінних ресурсів
R ₇	Зв'язки з комплексного використання ресурсів
R ₈	Зв'язки з використання відходів
R ₉	Екологічні зв'язки.
R ₁₀	Зв'язки з логістики та збуту
R ₁₁	Зв'язки з використання інфраструктури
R ₁₂	Зв'язки продукт-паливо (енергія)
R ₁₃	Зв'язки доповнення
R ₁₄	Зв'язки з підготовки та підвищення компетентостей кадрового потенціалу
R ₁₅	Зв'язки з управління
R ₁₆	Зв'язки з забезпечення інформацією
R ₁₇	Зв'язки з сервісного обслуговування
R ₁₈	Зв'язки щодо задоволення ідентичних або взаємозамінних потреб

Виявлені зв'язки між підприємствами-учасниками в межах КІСмп сприяють формуванню цілісного утворення та є основою моделювання таких структур, формальним вираженням яких є граф (рис. 6). Тож, контролювати «критичну масу» КІСмп для упередження нераціонального розміру запропоновано шляхом аналізу моделі мультиграфа.

*A1 – відтворює зв'язки з управління (R15) з усіма учасниками квазіінтеграційної структури.

A – компоненти 1 – управління, 2 – маркетингу, 3 – машинобудівного виробництва, 4 – матеріальних ресурсів, 5 – виробництва деталей, 6 – енергетична, 7 – переробного виробництва та комплектуючих, 8 – інноваційно-технологічна, 9 – підготовки кадрів, 10 – екологічна, 11 – інфраструктурного забезпечення, 12 – торгівлі, 13 – логістична, 14 – сервісного обслуговування (виробництва та споживачів), 15 – фінансового обслуговування.

R – зв'язки з: 1 – продукт-сировина, 2 – послідовних стадій технологічного процесу, 3 – виготовлення загального продукту, 4 – з забезпечення основними фондами, 5 – інноваційно-технологічні, 6 – з використання ідентичних або взаємозамінних ресурсів, 7 – з комплексного використання ресурсів, 8 – з використання відходів, 9 – екологічні зв'язки, 10 – з логістики та збуту, 11 – з використання інфраструктури, 12 – продукт-паливо (енергія), 13 – доповнення, 14 – з підготовки та підвищення компетентостей кадрового потенціалу, 15 – з управління, 16 – забезпечення інформацією, 17 – з сервісного обслуговування, 18 – задоволення ідентичних або взаємозамінних потреб.

Рисунок 6 – Логіко-структурна модель мультиграфа квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування

Оцінювання впливу включення/виключення підприємств до КІСмп запропоновано здійснювати з використанням індикатора «спільного впливу» з метою фіксації зміни структури:

$$\Omega' = \frac{1}{|A'|} |\sigma^{per} - \sigma^{sin}|$$

де Ω' – спільний вплив;

σ^{per} , σ^{sin} – спільні заходи щільності з i -им учасником і без нього;

A' – кількість вершин всередині G .

Впровадження цільових програм розвитку структур має ґрунтуватись на транзакційних відносинах у КІСмп, які було сформовано в межах відповідних положень теорії квазіінтеграції та теорії пізнання транзакцій (рис. 7).

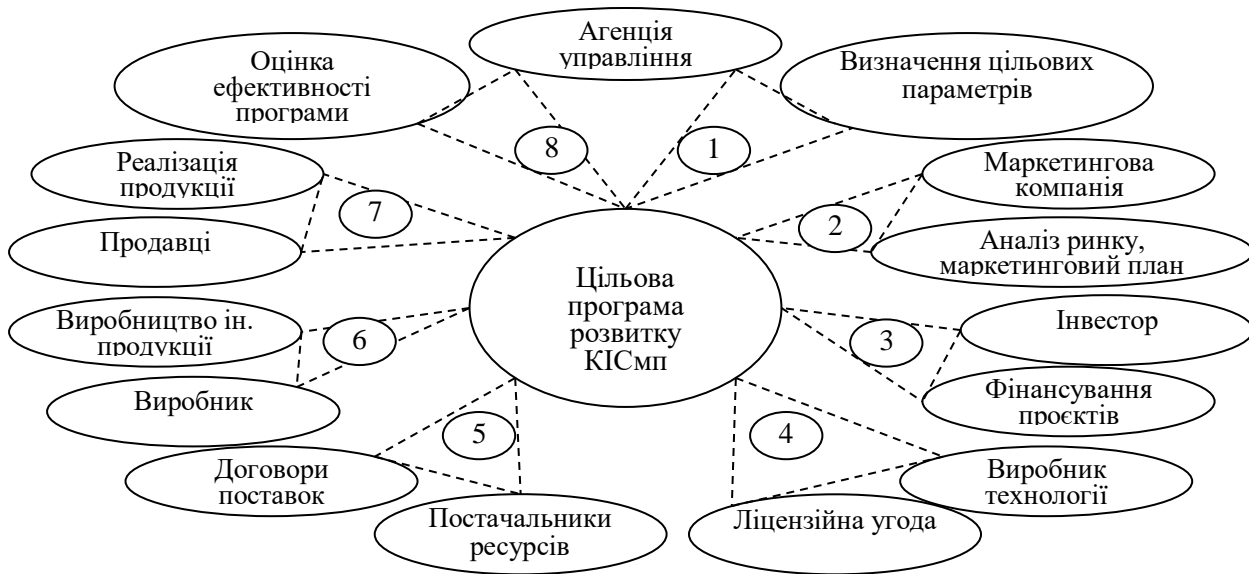

Рисунок 7 – Структурна модель мережі відносин в межах квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування

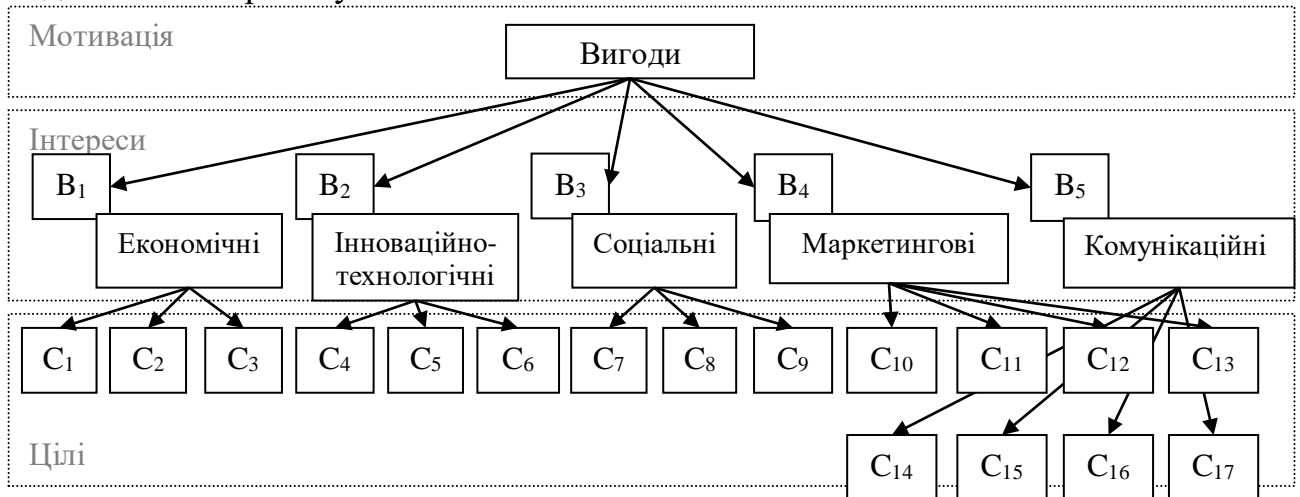
У кожній транзакції (схематично – трикутник) формується певний тип «роботи» (результат або процес) для обміну між учасниками в ланцюжку створення вартості, що забезпечує синергетичні ефекти.

У четвертому розділі – **«Діагностика розвитку машинобудівних квазіінтеграційних структур в Україні»** – виявлено тенденції розвитку квазіінтеграційних структур машинобудівних підприємств України, запропоновано науково-методичні положення програмно-цільового формування квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування, оцінено фінансово-економічний потенціал їх розвитку.

Законодавча неврегульованість КІС в Україні, що визначає таких структур як кластер, віртуальна організація, мережа, альянс, призводить до неактивної квазіінтеграції економічних агентів. Проте у вітчизняному секторі машинобудування вони представлені рядом утворень: Громадська спілка «Український аерокосмічний кластер», Аерокосмічний кластер «Мехатроніка», Індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування», Корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля» Авіаційний кластер «Українська авіабудівна компанія», Кластер радіолокації, радіозв'язку та спеціального приладобудування, Кластер високоточного озброєння та боеприпасів, Бронетанковий кластер, Миколаївський кластер суднобудування, Закарпатський автомобілебудівний кластер, Машинобудівний кластер «АгроБУМ»

У межах проблематики квазіінтеграції та за результатами встановлення існуючих диспропорцій розвитку підприємств машинобудування запропоновано науково-методичні положення програмно-цільового поетапного формування квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування. Перший етап передбачає оцінювання готовності виробників до впровадження інноваційних

проектів. На другому етапі здійснюється виявлення КІСмп на базі методики структурного наповнення. Відбір машинобудівних підприємств базового елементу варто виконувати за критеріями можливості впровадження інноваційних проектів. Третій етап спрямований на виявлення вигід учасників КІСмп. Для цього запропоновано метод визначення цільових таких вигід (рис.8), який дозволяє нівелювати економічний опортунізм учасників. Четвертий етап призначений погодженню інтересів учасників.

В₁ – Економічні: С₁ – збільшення об'єму продажу (збільшення валового доходу), С₂ – зменшення собівартості продукції, С₃ – скорочення транзакційних витрат.

В₂ – Інноваційно-технологічні: С₄ – скорочення терміну розробок і впровадження інновацій; С₅ – полегшення доступу до внутрішніх і зовнішніх технологій; С₆ – обмін знаннями та підвищення компетенцій.

В₃ – Соціальні: С₇ – зростання довіри між партнерами; С₈ – створення нових робочих місць; С₉ – збільшення доходу персоналу.

В₄ – Ринкові: С₁₀ – можливість виходу на нові ринки (сегменти); С₁₁ – зміцнення ринкових позицій на існуючих ринках; С₁₂ – захист від зовнішнього поглинання та злиття; С₁₃ – зниження маркетингових і інвестиційних ризиків.

В₅ – Комунікаційні: С₁₄ – розширення можливостей інформування про стан ринку; С₁₅ – поліпшення координації щодо реалізації проектів; С₁₆ – доступність до інформації щодо ресурсів і можливостях КІС; С₁₇ – доступність до інформації про можливості спільного використання загальних ресурсів (інфраструктура, матеріальних і нематеріальних активів тощо).

Рисунок 8 – Дерево цілей вигід взаємодії учасників квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування

В процесі апробації розроблених положень проведено анкетування експертів підприємств-учасників виявлених КІСмп та підприємств-виробників продукції машинобудування виявлено більшу впевненість в успішності інноваційних проектів учасниками КІСмп. Обробку даних експертизи проводилось методом конджойнт аналізу з використанням рівняння категоріальної регресії. Підприємства машинобудування у формовану КІСмп з урахування цільової програми її розвитку відібрано за інноваційними проектами: 1) розробка технології і освоєння промислового виробництва зварних котлів до залізничних цистерн та контейнерів-цистерн – передбачуваний виконавець ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»; 2) комплекс для утилізації відходів – передбачуваний виконавець ТОВ «Дослідний завод зварювального устаткування ІЕЗ ім. Є.О.Патона». На основі аналізу виробничо-функціональних зв'язків зазначених підприємств виявлено основні підприємства-учасники суміжної та додаткової підкомпонент.

За допомогою методу аналізу ієрархій були отримані вагові коефіцієнти цільових вигід учасників КІСмп (табл. 4). Згідно отриманих показників по групах виявлено найвагоміші цільові вигоди функціонування КІСмп: економічні та інноваційно-технологічні. Аналогічно визначено такі вигоди для представників різних компонент (базової, додаткової, суміжної, обслуговуючої). На базі індексу як проєкції вектору цільових вигід структурних компонент на вектор агрегованих (загальних для КІС) цільових вигід (індекс «1» – повне співпадіння, зміна індексу в напрямку «0» – зменшення співпадіння).

Таблиця 4 – Агреговані вагові коефіцієнти цільових вигід учасників квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування

Вигоди	Код	Знач.	Цілі	Код	Знач.
Економічні	В ₁	0,37344	Збільшення об'єму продажу	C ₁	0,0840
			Зменшення собівартості продукції	C ₂	0,4225
			Скорочення транзакційних витрат	C ₃	0,0886
Інноваційно-технологічні	В ₂	0,22765	Скорочення терміну розробок і впровадження інновацій	C ₄	0,4687
			Полегшення доступу до внутрішніх і зовнішніх технологій	C ₅	0,3112
			Обмін знаннями та підвищення компетенцій	C ₆	0,2199
Соціальні	В ₃	0,09263	Зростання довіри між партнерами	C ₇	0,7558
			Створення нових робочих місць	C ₈	0,1016
			Збільшення доходу персоналу	C ₉	0,1425
Ринкові	В ₄	0,22218	Можливість виходу на нові ринки (сегменти)	C ₁₀	0,2255
			Зміцнення ринкових позицій на існуючих ринках	C ₁₁	0,3870
			Захист від зовнішнього поглинання та злиття	C ₁₂	0,0712
			Зниження маркетингових і інвестиційних ризиків	C ₁₃	0,3161
Комунікаційні	В ₅	0,08407	Розширення можливостей інформування про стан ринку	C ₁₄	0,3437
			Поліпшення координації щодо реалізації проєктів	C ₁₅	0,2499
			Доступність до інформації щодо ресурсів і можливостях КІС	C ₁₆	0,2060
			Доступність до інформації про можливості спільного використання загальних ресурсів (інфраструктура, матеріальних і нематеріальних активів тощо)	C ₁₇	0,2001

Далі було встановлено зв'язок агрегованих (загальних для КІСмп) вигід з цільовими вигодами кожної структурної компоненти: базова – 0,842; суміжна – 0,887; додаткова – 0,539; обслуговуюча – 0,896. Цільові вигоди представників структурних компонент не суперечать цільовим орієнтирам всієї структури та є передумовою керованості.

Враховуючи той факт, що формування та розвиток КІСмп неможливе без відповідного рівня фінансово-економічного потенціалу, проведено його оцінювання для розвитку КІСмп та її учасників. Виявлено сукупність трьох головних латентних факторів, що визначили потенціал розвитку КІСмп у періоді 2009-2018 рр., що доведено опрацюванням показників інформативності (табл. 5).

Таблиця 5 – Показники інформативності моделі з трьома головними факторами за період 2009-2018 рр.

Рік	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I (%)	76,7	83,9	79,8	82,7	85,2	82,9	76,9	82,0	76,8	70,0

Фрагмент проведених обчислень (за 2018 р.) візуалізовано за допомогою пакета статистичних програм SPSS v.23 (табл. 6, рис. 9).

Таблиця 5 – Повернена матриця компонентів*
(2018 р.)

	Компонент		
	1	2	3
Рентабельність_активів	,233	,822	-,063
Чиста_маржа	,123	,931	-,021
Заборгованість	-,868	-,198	,043
Борги	-,028	-,269	,753
Коефіцієнт_покриття	,782	-,057	,034
Робочий_капітал	,888	-,004	,103
Зростання_продажів	-,314	,676	,084
Зростання_прибутку	,102	,264	,703

Метод виділення факторів: метод головних компонент

*Обертання зійшлося за 4 ітерацій

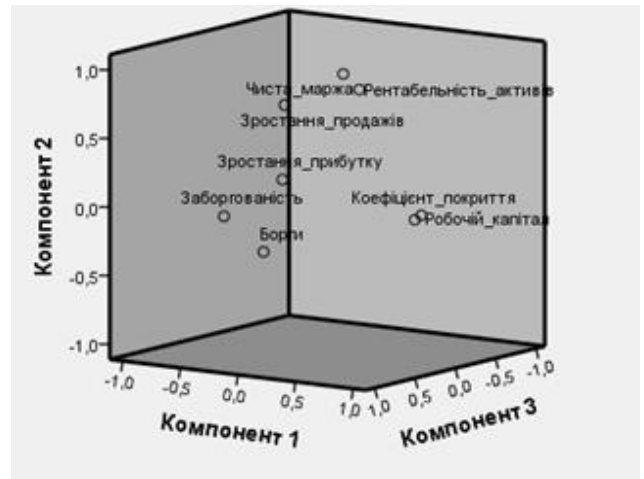

Рисунок 9 – Візуалізація показників в просторі головних факторів (2018 р.)

Аналогічно оцінено фінансово-економічний потенціал учасників, виявлені екстремальні значення головних факторів яких дозволив описати динаміку структурної зміни всієї КІСмп. Визначено потенціал структурної наповненості КІСмп (табл. 6).

Таблиця 6 – Потенціал структурної наповненості КІСмп, комплексний фінансово-економічний індекс потенціалу розвитку КІС ($I_{КІС}$)

Умовне позначення учасника	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
N1		Д				Д	Р		Д	
N2		Д	Д			Д				
N3		Д	Д							Р
N4	Р	Р	Р	Д	Р	Р	Р	Д/Р	Д/Р	Р
N5							Д			
N6	Д	Д	Р	Д	Д	Д	Д	Д		Д
N7					Д		Д	Д	Д/Р	Д
N8	Д							Р		
N9			Р	Д			Р	Р	Р	Р
N10	Р	Р			Д				Д	Р
N11		Д/Р	Д		Д	Р	Д/Р	Д/Р	Д	Д
N12					Р	Д/Р	Д	Р	Р	Д
N13	-	-	-	-	-	-	-	-		
$I_{КІС}$	3,401	4,047	3,893	4,082	4,215	3,962	3,564	4,012	3,771	3,521

N1 - ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», N2 - ТОВ «Інструментальний завод», N3 - ПАТ «Кременчуцький завод металевих виробів», N4 - ПрАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування», N5 - ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», N6 - ПрАТ «Запоріжсклофлюс», N7 - ДП «Дослідний завод зварювальних матеріалів ІЕЗ ім. Є.О.Патона», N8 - АТ «Київський радіозавод», N9 - АТ «Елміз», N10 - ТОВ «Селтон», N11 - ТОВ «ВКФ «Символ»», N12 - ТОВ «Дослідний завод зварювального устаткування ІЕЗ ім. Є.О.Патона», N13 - ТОВ «ЗЕНІТ КО»

У результаті дослідження виявлено: 1) «ядро» КІС в кожному часовому періоді, тобто набір підприємств, що забезпечують збалансований розвиток всієї

системи; 2) групу «лідерів» (головних ресурсних донорів), яка приваблює зовнішніх економічних об'єктів до спільної співпраці і зменшує ризики не реалізації спільного проекту; 3) групу «аутсайдерів» (реципієнтів), для стабільного функціонування яких потрібні «спільні» ресурси в значних розмірах, що підвищує ймовірність опортунізму інших учасників спільного проекту і тим самим збільшує ймовірність ризику невиконання проекту.

У п'ятому розділі – **«Забезпечення програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування»** – запропоновано імперативи та процедури синергетичного управління розвитком квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, розроблено модель оцінювання маркетингових ризиків програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур, спрогнозовано ефект програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування.

Процес розвитку КІС включає внутрішньоорганізаційні зміни, що характеризуються перерозподілом зв'язків (відносин, взаємодій) в системах, створенням та розпадом нових структур, появою ланцюгових реакцій, оновленням, деградацією, стабілізацією. Комплексно такий процес має бути синергетичним, в якому чергуються фази: 1) нестійкості (фаза біфуркації), тобто період розвитку КІС з можливим стрибкоподібним переходом на інші траєкторії розвитку; 2) стійкості (фаза коеволюції), коли учасники КІС мають спільний сталий розвиток. У фазі коеволюції можливе підвищення організаційної складності, ускладнення зв'язків усередині КІС взаємодіючих підприємств, що повертає її у стадію біфуркації. Проте ключовим чинником зміни коеволюційної фази на біфуркаційну є дивергенція соціально-економічних інтересів учасників квазіінтеграційної структури на тлі завершення спільних програм (проектів). Отже, подальша траєкторія розвитку КІС може піти двома напрямками: інволюція структури (тобто часткове або повне руйнування квазіінтеграційних зв'язків, переформатування складу учасників) або продовження спільної роботи над новим проектом. Коеволюційний процес заснований на конвергентності цілепокладання утримує учасників КІС та є імперативом подальшого ефективного виконання цільових комплексних програм (рис. 10). Управління розвитком КІС має базуватися на принципі адаптивності у впливі на системоутворюючі внутрішні взаємозв'язки: синергетичні (позитивні), кібернетичні (негативні). Тобто є необхідним застосування такої форми управління яка б забезпечувала перехід від алгоритму дисипативної структури до керованого руху вздовж цільових аттракторів, до яких підлаштовуються економічні агенти динамічної системи. Отже, менеджмент КІС доцільно реалізовувати цільовим методом самоорганізації синтезованих систем.

Імперативами синергетичного управління КІС визначено: збереження економічної системи незалежно від впливу зовнішніх негативних чинників (інваріантність); цільова орієнтація розвитку заснована на самоорганізації; динамічність функціональної системи; когерентність фінансових потенціалів і економічних інтересів учасників; каскадний синтез об'єднання економічних агентів. Крім цього, таке управління повинно зберігати конкурентно-коопераційні відносини учасників застосовуючи інформаційне управління в межах архітекtonіки КІС.

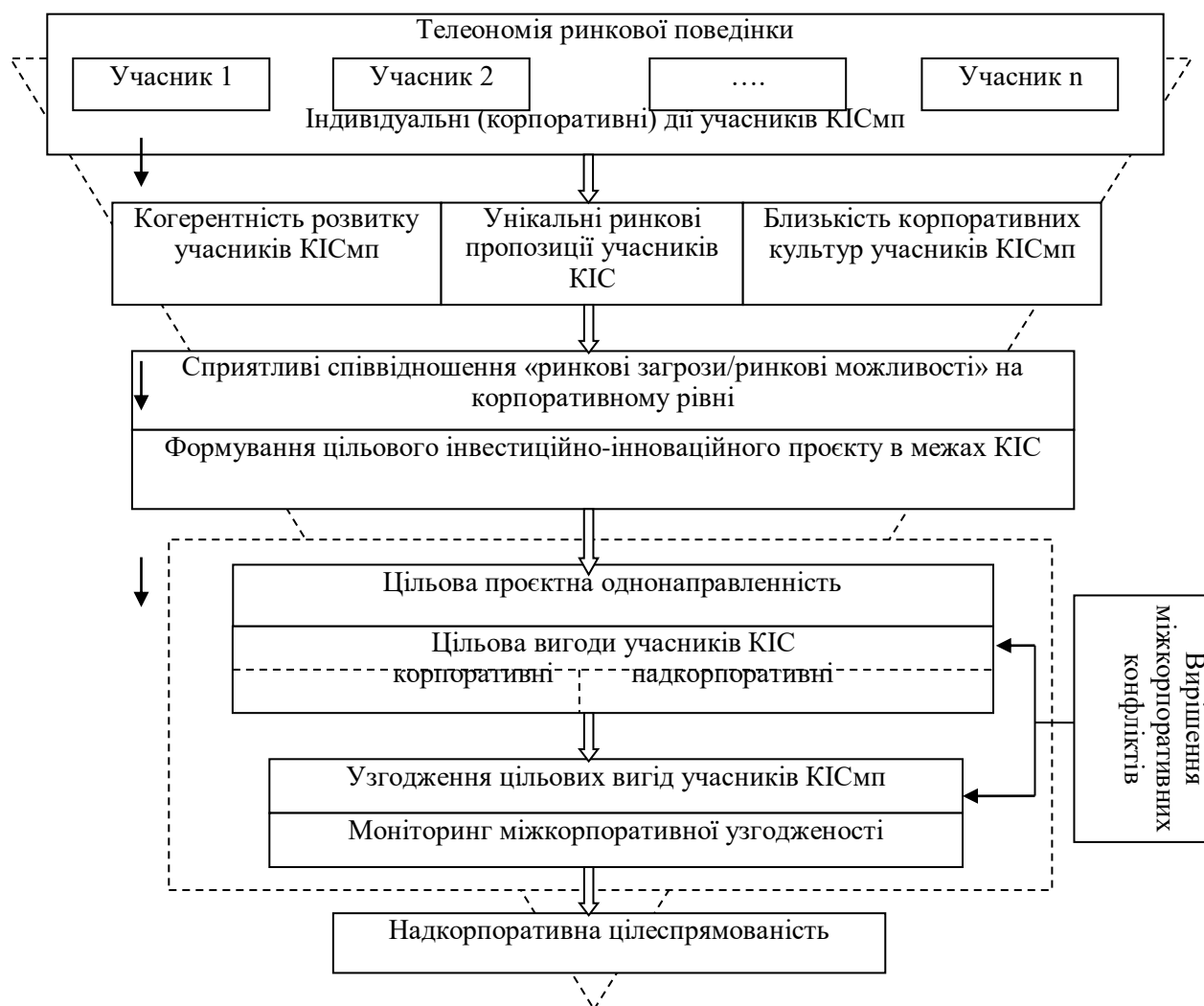

Рисунок 10 – Логіко-структурна модель конвергентності цілепокладання в розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств

Програмно-цільовий розвиток КІС взаємодіючих підприємств має забезпечувати проходження ними життєвого циклу без передчасної руйнації. Обґрунтовано, що розвиток КІС взаємодіючих підприємств згідно життєвого циклу відбувається за зміною п'яти фаз: передінтеграційна, формування, обумовленості поліцентричності, реалізації, післяпродажного сервісу. На кожній зазначеній фазі здійснюються управлінські дії програмно-цільового розвитку, що укладаються в процедуру пропонованого управління (рис. 11). Результатом ефективних управлінських дій є задоволення від результатів та процесу реалізації проєктів в межах КІСмп.

Враховуючи, що інноваційні проєкти є високоризикованими, серед яких маркетингові ризики найвпливовіші, в силу специфіки сприйняття ринком інноваційних пропозицій, розроблено економіко-ймовірнісну модель оцінювання впливу таких ризиків на досліджувані проєкти в межах КІСмп. Характерна для інноваційних проєктів відсутність достатньої бази накопичених даних не дозволяє використовувати класичні методи статистики для аналізу. Тому для визначення впливу маркетингових ризиків застосовано методологію конджойнт, оскільки вона не апелює до регресійного аналізу даних.

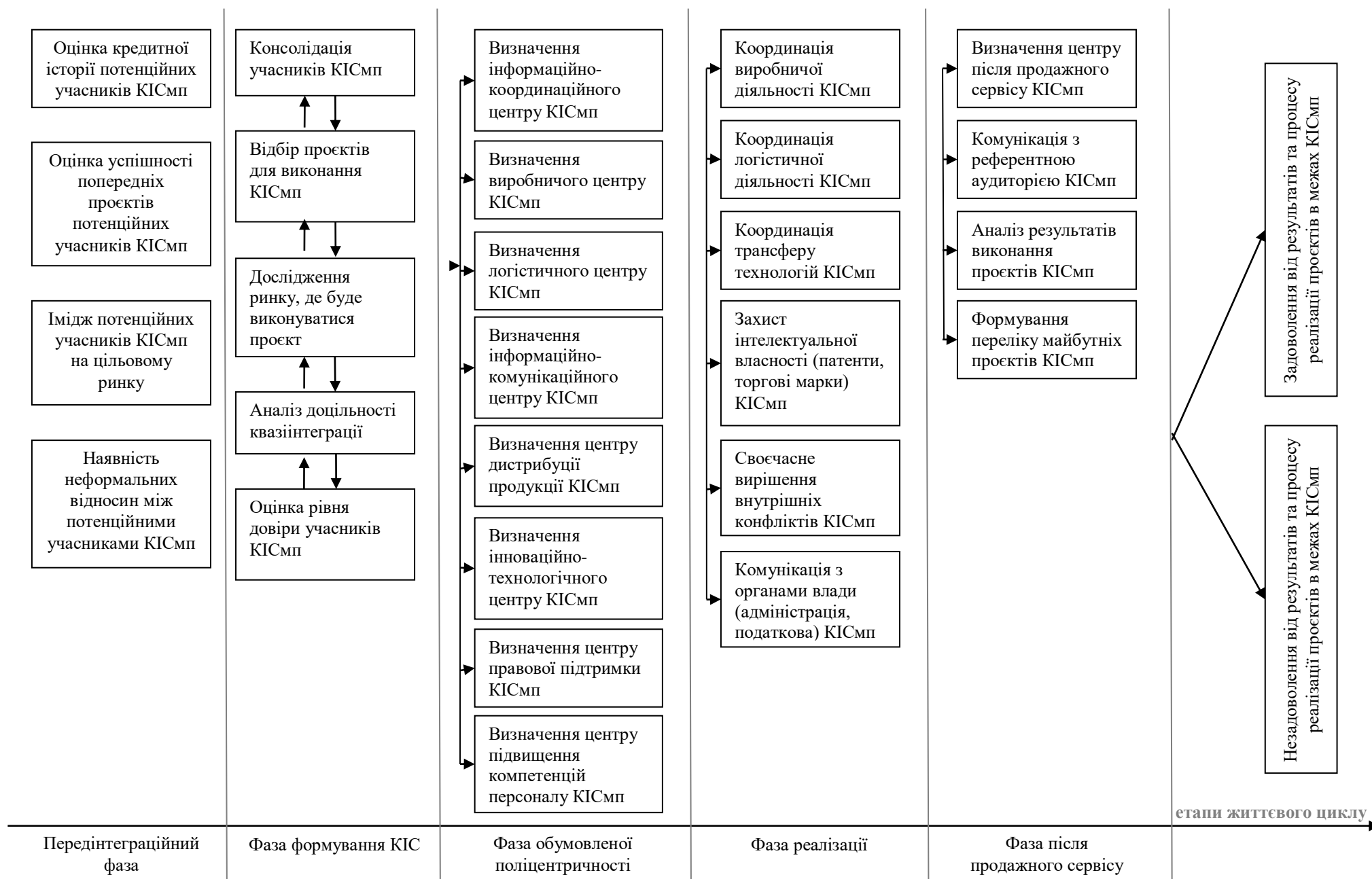

Рисунок 11 – Процедура синергетичного управління розвитком КІС відповідно до етапів її життєвого циклу

Проведені якісні дослідження дозволили ідентифікувати маркетингові ризики для інноваційних проєктів, а саме: ризик неприйняття ринком нових технологій; ризик негативної реакції ринку на розбіжності між задекларованими та фактичними характеристиками інноваційної продукції; ризик «копіювання» продукції з боку конкурентів; ризик втрати взаємної довіри учасників КІС в процесі реалізації інноваційного проєкту; ризик неякісної інформації маркетингових досліджень. Визначено, що для інноваційних проєктів в межах КІСмп найвпливовішими є ризики неприйняття ринком нових технологій та ризик втрати взаємної довіри учасників.

Оцінювання впливу ризикових подій на фінансовий результат інноваційних проєктів проводилось на основі сценарного підходу. Кожний сценарій складався з усіх можливих комбінацій ідентифікованих ризиків та відсотку від запланованого вхідного грошового потоку. Розглянувши всі можливі сценарії для кожного фінансового результату і визначивши ймовірність кожного вірогідного грошового потоку від запланованого, було визначено ймовірність конкретного фінансового результату реалізації проєктів, на базі сформованої аналітичної моделі цільової функції фінансових результатів їх впровадження. Математичне сподівання значення вхідного чистого грошового потоку має вигляд:

$$NCF_{exp} = ENCF = (p_{100} + 0,8p_{80} + 0,6p_{60} + 0,4p_{40} + 0,2p_{20}) \cdot NCF,$$

де NCF_{exp} - математичне сподівання значення вхідного чистого грошового потоку;
 E – знак математичного сподівання.

Як цільову функцію чистого дисконтованого доходу запропоновано взяти його математичне сподівання:

$$NPV_{exp} = ENPV = NCF_{exp} - ICO,$$

де NPV_{exp} математичне сподівання чистого дисконтованого доходу;
 ICO – вартість початкових інвестицій.

Розглянувши всі можливі сценарії визначено ймовірність недоотримання доходів внаслідок ризикових подій. Прийняття рішення щодо доцільності інвестування проєкту має визначатися методом внутрішньої ставки дохідності інвестицій (IRR), з огляду на «коригування» на ринкові ризики (IRR_{exp}). Як критерій прийнятності використано порівняння очікуваної ставки дохідності інвестицій (IRR_{exp}) зі ставкою відсікання (HR):

$$IRR_{exp} \geq HR,$$

де IRR_{exp} – очікувана ставка дохідності інвестицій;
 HR – ставка відсікання.

У результаті апробації розробленої моделі розраховано ефективність досліджуваних інноваційних проєктів в межах сформованої КІСмп, фрагмент отриманих розрахунків за проєктом «Розробка технології і освоєння промислового виробництва зварних котлів до залізничних цистерн та контейнерів-цистерн» наведено в табл. 6. Таким чином, було визначено, що за впливу маркетингових ризиків чистий дисконтований дохід склав 641 669,8 тис.грн., при його математичному очікуванні на рівні 133 606,7 тис.грн., внутрішня ставка дохідності інвестицій – 94%, при її математичному очікуванні 45,67%. При цьому рівень

бажаної рентабельності, тобто ставки відсікання, був визначений у 40%. Перевищення значення математичного очікування внутрішньої ставки дохідності інвестицій на ставкою відсічення засвідчило ефективність виконання проекту у межах КІСмп.

Таблиця 6 – Фрагмент розрахунку ефективності інноваційного проекту, грн.

Назва статті	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік
CF⁺	0	7681288300	7681288300	7681288300	7681288300
CF⁻	5409259084	3701596330	3713239998	3702856954	3688926892
NCF	-5409259084	3979691970	3968048302	3978431346	3992361408
DNCF	-4160968526	2354847320	1806121212	1392959401	1075259002
NPV	2468218409				
NPV_{exp}	2124658769				

Визначення ефективності окремих інноваційних проектів реалізовуваних взаємодіючими підприємствами машинобудування КІС не забезпечує повне відображення програмно-цільового розвитку. Для визначення його доцільності запропоновано відповідний метод, що полягає у прогнозуванні комплексного показника економічного розвитку з урахуванням синергетичних ефектів участі підприємств в такій структурі. На основі його застосування за допомоги аналізу часових рядів (метод Бокса-Дженкінса) були отримані прогнози індексів розвитку підприємств машинобудування без участі у КІС та під час взаємодії в межах такої структури (табл. 7). Це довело, що участь у КІСмп забезпечує економічні інтереси економічних агентів.

Таблиця 7 – Прогнози індексів розвитку підприємств машинобудування без участі та під час взаємодії в квазіінтеграційній структурі

№	Підприємство	Поза КІСмп		У КІСмп	
		2020	2021	2020	2021
1	ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»	0,691062	0,691062	0,853163	0,853163
2	ТОВ «Інструментальний завод»	0,235186	0,196846	0,301521	0,252367
3	ПАТ «Кременчуцький завод металевих виробів»	0,340023	0,340023	0,453364	0,453364
4	ПрАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування»	0,165883	0,165883	0,202296	0,202296
5	ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод»	0,593975	0,593975	0,771397	0,771397
6	ПрАТ «Запоріжсклофлюс»	0,609463	0,609463	0,743248	0,743248
7	ДП «Дослідний завод зварювальних матеріалів ІЕЗ ім. Є.О.Патона»	0,505743	0,501503	0,640181	0,634813
8	АТ «Київський радіозавод»	0,369983	0,369983	0,480498	0,480498
9	АТ «Елміз»	0,235367	0,235367	0,283575	0,283575
10	ТОВ «Селтон»	0,357383	0,357383	0,446729	0,446729
11	ТОВ «ВКФ «Символ»»	0,623648	0,654666	0,799548	0,839315
12	ТОВ «Дослідний завод зварювального устаткування ІЕЗ ім. Є.О.Патона»	0,210672	0,210672	0,253822	0,253822
13	ТОВ «Зеніт Ко»	0,655240	0,655240	0,819050	0,819050

З результатів поданих у табл. 7 мають високий потенціал розвитку в КІСмп: ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ПрАТ «Запоріжсклофлюс», ТОВ «ВКФ «Символ»», ДП «Дослідний завод зварювальних матеріалів ІЕЗ ім. Є. О. Патона» та ТОВ «Зеніт Ко». При цьому у ТОВ «ВКФ «Символ»» спостерігається тенденція до зростання потенціалу. Вказані підприємства можуть розглядатися як основні, які формують загальний потенціал програмно-цільового розвитку КІСмп. Проте, проблемними, з точки зору визначених індексів, є: ТОВ «Інструментальний завод», ПрАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування», АТ «Елміз», ТОВ «Дослідний завод зварювального устаткування ІЕЗ ім. Є.О.Патона». Зазначеним підприємствам варто нарощувати потенціал, оскільки наразі ризики їх виключення з КІСмп є високими.

Для підтвердження економічного ефекту від участі взаємодіючих підприємств машинобудування в КІСмп та без неї за допомогою багатовимірної регресії було визначено відносний приріст виручки в обох випадках (табл. 8). Це засвідчило доцільність участі підприємств у досліджуваній структурі.

Таблиця 8 – Прогнози відносного приросту виручки підприємств машинобудування без участі та під час взаємодії в квазіінтеграційній структурі

№	Відносний приріст виручки	Поза КІС	У КІСмп
1	ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»	50,7	53,2
2	ТОВ «Інструментальний завод»	18,9	19,8
3	ПАТ «Кременчуцький завод металевих виробів»	33,1	34,1
4	ПрАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування»	-15,4	-14,9
5	ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод»	17,4	18,2
6	ПрАТ «Запоріжсклофлюс»	-11	-10,7
7	ДП «Дослідний завод зварювальних матеріалів ІЕЗ ім. Є.О.Патона»	-4,8	-4,7
8	АТ «Київський радіозавод»	24,4	25,1
9	АТ «Елміз»	43,8	44,89
10	ТОВ «Селтон»	9,5	10,0
11	ТОВ «ВКФ «Символ»»	-26,4	-25,3
12	ТОВ «Дослідний завод зварювального устаткування ІЕЗ ім. Є.О.Патона»	-62	-60,8
13	ТОВ «Зеніт Ко»	93,7	97,4

Зважаючи на складність організаційних питань формування КІСмп одним з головних моментів, що визначає її життєздатність, є забезпечення економічних інтересів усіх учасників. Зіставлення прогнозних індексів економічного розвитку учасників пропонованої квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування доводить економічну виправданість її створення та розвитку.

Запропонований комплекс науково-методичного забезпечення програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування дозволить формувати та розвивати такі структури у вітчизняному бізнес-просторі, що забезпечить підвищення їх ефективності в реальному секторі економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади та запропоновано вирішення наукової проблеми програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування. Це дало змогу сформулювати такі висновки теоретичного, методологічного і науково-практичного спрямування:

1. На підставі недостатньої розвиненості концептуальних засад щодо функціонування квазіінтеграційних структур, які зорієнтовані на формування довгострокових відносин та конкуренто-кооперативних зв'язків між економічними агентами, сформовано новий методологічний базис програмно-цільового створення та розвитку таких структур.

Спираючись на наявні теоретичні положення, визначено, що інтеграційні процеси є проявом високого соціально-економічного, політичного, організаційно-правового і культурного ступеня розвитку будь-якої економічної системи. У дослідженні систематизовано наукові погляди щодо сутності інтеграції та її впливу на взаємодію виробництв. В межах вивчення концепцій розвитку інтеграційних процесів в контексті неолібералізму, корпоративізму, структуралізму, неокейнсіанцізму та дирижизму з'ясовано, що базисом, на якому будуються всі інтеграційні рухи, є міжфірмова інтеграція, яка стала основою у дослідженні універсального (гібридного) процесу корпоративного утворення – квазіінтеграції. Синтез положень теорій та концепцій квазіінтеграції дав змогу визначити квазіінтеграційні структури, як добровільні просторові партнерських сполучення взаємодіючих підприємств на засадах комплексного використання наявних ресурсів.

2. У ході уточнення теоретичних засад формування то розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств визначено ключові фактори їх створення та класифікацію. Урахування того, що квазіінтеграційні структури є специфічними гібридними формами інтеграції, надало можливість виокремити передумови їх формування, що є основними каталізаторами випереджаючого розвитку квазіінтеграційних процесів між взаємодіючими підприємствами. Відсутність в науковому середовищі консенсусу щодо змістовних характеристик різних форм квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств стали основою встановлення їх особливостей та характерних ознак. Зокрема, розроблено змістовний перелік властивостей стратегічних альянсів, Network об'єднань, кластерів, ланцюжка створення цінності, динамічної фокальної мережі та віртуальних організацій. Враховуючи існуючі суперечності серед науковців стосовно розуміння віртуальних організацій та складу їх учасників, було виділено специфічні ознаки їх формування та надано визначення віртуальних організацій, як динамічних адаптивних квазіінтеграційних структур з розвинутою віртуальною мережевою платформою, що прискорює процеси задоволення потреб клієнтів.

3. Розвиток різних економічних систем, представниками яких є квазіінтеграційні структури, пов'язаний із виявленням і вивченням їх закономірностей. Форми розвитку таких структур для взаємодіючих підприємств

машинобудування підпорядковуються специфічним закономірностям: оптимальної централізації, ітерації зв'язків, співучасті та саморегулювання, функціональної повноти складових, взаємодії на довірі, синергетичних ефектів. Пізнання та застосування закономірностей формування та розвитку квазіінтеграційних структур, зорієнтованих на повне використання потенціалів їх учасників, забезпечує вибір найефективніших форм взаємодії підприємств машинобудування. Враховуючи, що прикладна реалізація закономірностей потребує визначення принципів розвитку, як такі запропоновано: цілеспрямованості; адекватності; адаптивності; динамічної рівноваги; цілісності та самодостатності; узгодженості інтересів; інформаційної забезпеченості; диверсифікації; прогресивності; поєднання кооперації та конкуренції; комунікативного розвитку; корпоративності; партнерства; багатоваріантності або альтернативності прийняття рішень; економічності взаємодії. Базування розвитку на зазначених принципах сприяє формуванню механізмів управління квазіінтеграційними системами.

4. У межах ідеології дослідження сформовано методологічні положення розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств, що забезпечують реалізацію концепції такого розвитку на парадигмі квазіінтеграції, узгодженні наукових підходів маркетингу взаємодії, теорій агентських відносин і транзакційних витрат та застосуванні програмно-цільового методу, який інтегрує системний підхід, принципи цільової орієнтації, комплексності, ефективності, адресності та формування цільової комплексної програми. З урахуванням концептуальних положень теорії систем визначено системні властивості планування квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств, що враховують взаємозв'язок між елементами системи (тобто квазіінтеграційної структури) і конкретними факторами зовнішнього середовища. Для створення оптимального підходу до програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур обґрунтовано застосування методів прогнозування просторової взаємодії, а саме: просторової регресії, теорії поля, гравітаційних моделей, категорно-функтурного аналізу, теорії графів, оверлейного аналізу.

5. У процесі формування методологічних засад запропоновано науково-методичні положення розробки цілей комплексної програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування. Вихідним етапом яких, є побудова «трикутника створення вартості», що включає бачення вирішення проблеми через забезпечення необхідними ресурсами, установами та організацією. При цьому вимірювання цілей реалізується через побудову дерева цілей, забезпечуючи перехід від їх якісних характеристик до кількісних визначень. Зазначена процедура супроводжується п'ятьма основними проблемами створення та розвитку квазіінтеграційних структур: визначення меж, встановлення цілей, окреслення програми дій, організація управління, оцінювання результатів. На базі традиційного інструментарію та особливостей квазіінтеграції побудовано логіко-структурні моделі дерева функціональних цілей та дерева

предметних цілей комплексної програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування.

6. З'ясування особливостей і принципів розробки планових показників розвитку економічних систем стало підґрунтям розроблення програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування. На основі діалектичного аналізу властивостей програмно-цільового методу запропонована модель дерева програми розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, що включає три взаємопов'язані рівні: перший зорієнтований на формування компонентно-функціональної структури квазіінтеграційної структури; другий – пов'язаний з моделюванням квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств; третій – спрямований на формування програмних показників. Особливість розробленої моделі дерева програми полягає в її цільовій орієнтації на залучення учасників до квазіінтеграційних структур, які мають необхідно-достатній потенціал.

7. На підставі аналізу вітчизняного машинобудування обґрунтовано стратегічні, соціальні, організаційно-економічні та техніко-економічні передумови формування квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, як перспективного напрямку розвитку машинобудівної промисловості. Аналітично підтверджено, що тренди розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування варіюються за трьома ключовими ознаками: тип внутрішньоструктурної взаємозалежності; стадія розвитку квазіінтеграційної структури; ступінь локалізації. На цій основі упорядковано, обґрунтовано компоненти та розроблено логічну модель структурного наповнення квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування. Підкомпоненти розробленої композиції мають системно-діяльнісний формат відповідно до функціональних ролей.

8. Дотримуючись логічної послідовності цільового формування квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування, обґрунтовано функціональні взаємозв'язки між взаємодіючими економічними агентами. Їх виділення засноване на поглибленому аналізі процесів спеціалізації, кооперування, комбінування та особливостей розширеного відтворення повного виробничо-економічного циклу. Загалом виявлено вісімнадцять функціональних зв'язків, їх описано за допомоги предикатів. Формалізування залежностей учасників у системі взаємодії на основі зв'язків між агентами є основою моделювання квазіінтеграційних систем взаємодіючих підприємств.

9. З урахуванням усіх виявлених взаємозв'язків між взаємодіючими підприємствами машинобудування розроблено науково-методичні підходи оцінювання структурних властивостей розвитку квазіінтеграційних систем. На основі сформованого теоретико-множинного виразу структурних моделей квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування формалізовано загальне відношення внутрішньокomпонентних приналежностей. Виявлення раціональних структурних меж запропоновано здійснювати через аналіз

моделі мультиграфа, що дозволяє контролювати «критичну масу» квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств. Подальше оцінювання структурних властивостей розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств побудовано з урахуванням теорій квазіінтеграції та транзакцій, а також розробленої моделі загальних транзакційних відносин, що дозволяє визначити напрямки ефективної взаємодії на базі конвергентності інтересів учасників та їх потенціалу розвитку.

10. Дослідження нормативно-правового регулювання діяльності квазіінтеграційних структур в Україні, зокрема законодавчих документів, що акцентують увагу на створенні кластерів та Закону України «Про індустріальні парки», засвідчило, що правове поле не відхиляє таких форм об'єднання, як кластер, віртуальна організація, мережа, альянс. Втім, закони, що регулюють статус різних форм квазіінтеграційних структур та взаємовідносини їх учасників, досі не прийняті. Зазначене є причиною гальмування розвитку квазіінтеграційних структур машинобудівних підприємств України. Виявлені тенденції розвитку діючих машинобудівних квазіінтеграційних структур засвідчили, що поширеною формою їх прояву в українському бізнесі є кластери. За результатами аналізу фінансових показників підприємств, які входять до складу діючих кластерів машинобудування виявлено позитивну динаміку розвитку, що стало підтверджуючою об'єктивною передумовою розвитку квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування у сфері виробництва зварювального обладнання.

11. У результаті дослідження проблематики квазіінтеграції, запропоновано науково-методичні положення програмно-цільового формування квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування. Доведено необхідність використання маркетингу взаємодій в межах такої структури у поєднанні з механізмом неієрархічної координації взаємодії підприємств. Результатом формування визначено забезпечення консенсусу цільових вигід економічних агентів, виходячи з загальних цілей розвитку структури вцілому. Вищезазначене є основою нівелювання економічного опортунізму її учасників. Відповідно до цього, розроблено модель ієрархії виявлення вигідних цілей взаємодії підприємств квазіінтеграційної структури шляхом оцінювання узгодженості економічних, інноваційно-технологічних, соціальних, ринкових і комунікаційних вигід.

12. За допомогою методів головних компонент та факторного аналізу сформовано науково-методичні положення і проведено оцінювання фінансово-економічного потенціалу розвитку квазіінтеграційної структури та її учасників, що задіяні у виробничому циклі. Виявлено сукупність трьох головних латентних факторів, що визначили потенціал розвитку квазіінтеграційної структури у періоді 2009-2018 рр. Їх відбір здійснювався відповідно до критерію інформативності. Базуючись на емпіричних даних доведено оптимальність кількісного набору факторів, що унеможливорює змінювання розмірності запропонованої моделі оцінювання. За результатами обчислень встановлено комплементарний ефект консолідації ресурсів і градієнт розвитку квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування.

13. Враховуючи, що властивості квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування залежать від властивостей її учасників, визначено імперативи та процедури синергетичного управління розвитком квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств, що базується на концепції життєвого циклу та принципах поліцентрічності управління мережевими структурами, ключових факторів розвитку та функціональності провідної ланки управління. З позиції його реалізації запропоновано траєкторію розвитку квазіінтеграційних структур в фазових просторах, які чергуються фазами нестійкості (біфуркації) та стійкості (коеволюції). При цьому міжфірмова взаємодія має базуватися на моделі конвергентності цілепокладання в розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування.

14. За досвідом, реалізація інноваційних проєктів супроводжуються численними ризиками. Встановлено, що маркетингові ризики є найвпливовішими, серед яких: ризик неприйняття ринком нових технологій; ризик негативної реакції ринку на розбіжності між задекларованими та фактичними характеристиками інноваційної продукції; ризик «копіювання» продукції з боку конкурентів; ризик втрати взаємної довіри учасників квазіінтеграційних структур в процесі реалізації інноваційного проєкту; ризик неякісної інформації маркетингових досліджень. Для оцінювання впливу таких ризиків на проєкти, виконувані в квазіінтеграційній структурі взаємодіючих підприємств машинобудування, розроблено економіко-ймовірнісну модель з використанням інструментарію конджойнт аналізу за критерієм «привабливість/ризик». У комплексі з нею запропоновано застосовувати методико-прикладні положення визначення програмних економічних результатів виконання інноваційних проєктів на основі сценарного підходу та конджойнт методології з використанням комп'ютерної симуляції часткового факторіального дизайну експерименту. Селекція найбільш ймовірних сценаріїв має бути заснована на компромісі між економічною ефективністю інноваційного проєкту та комбінаціями ринкових ризикових подій.

15. Зважаючи, що прийняття рішень керівництвом підприємств машинобудування залежить не тільки від економічної доцільності участі у пропонованих квазіінтеграційних структурах, а й від перспективи їх розвитку, запропоновано метод визначення доцільності розвитку таких структур, який, у тому числі, дозволяє встановлювати й економічний ефект для кожного підприємства. Шляхом прогнозування комплексного показника економічного розвитку підприємств без участі та за участі у квазіінтеграції, доведено раціональність і ефективність програмно-цільового розвитку квазіінтеграційної структури та задоволеність економічних інтересів її учасників.

Результати дослідження розвивають теорію квазіінтеграції в частині формування методології програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур. Її практичні рекомендації можуть бути використані як прикладні положення формування таких структур між взаємодіючими підприємствами машинобудування з метою підвищення їх ефективної діяльності.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Жигалкевич Ж.М. Цільові орієнтири розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств. Херсон: ПП Вишемирський, 2020. 300 с. (15 д. а.).
2. Жигалкевич Ж.М. Програмно-цільове планування розвитку квазіінтеграційних структур на основі промислових підприємств. *Інноваційні засади розвитку промислових підприємств в умовах інтеграції у світовий економічний простір* : монографія / О. А. Гавриш, А. Р. Дунська, Ж. М. Жигалкевич, М. О. Кравченко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 252 с. (4,83 д. а., особисто автору належить 1,2 д. а., особистий внесок: запропоновано теоретичні засади програмно-цільове планування розвитку квазіінтеграційних структур)
3. Жигалкевич Ж.М. Квазіінтеграційні структури: теоретичні аспекти, фактори формування, напрями активізації, стратегічні пріоритети. *Методологія інноваційного розвитку промислових підприємств у контексті євроінтеграції* : монографія / Л. М. Шульгіна, Л. П. Артеменко, Ж. М. Жигалкевич, М. О. Чуприна, Г. П. Жалдак. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 198 с. (3,4 д. а., особисто автору належить 1,2 д. а., особистий внесок: запропоновано методологічні принципи розвитку квазіінтеграційних структур)

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Жигалкевич Ж.М. Узгодження взаємодії представників науки та бізнесів у межах квазіінтеграційних структур. *Економіка і управління*. 2020. № 3. С. 122–128. (0,54 д. а.).
5. Стеченко Д.М., Жигалкевич Ж.М. Управління формуванням і використанням потенціалу регіональної інноваційної системи. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2017. №1(61). С. 25–33. (0,53 д. а., особисто автору належить 0,26 д. а., особистий внесок: виявлено фактори впливу на реалізацію цільових програм розвитку потенціалу регіональної інноваційної системи).
6. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Розвиток ринкових відносин на основі квазіінтеграції. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка». Серія: Логістика*. 2016. № 846. С. 159–164. (0,46 д. а., особисто автору належить 0,23 д. а., особистий внесок: встановлено перелік ринкових переваг в межах квазіінтеграційних структур).
7. Стеченко Д.М., Жигалкевич Ж.М. Інтеграція виробництв – об’єктивна основа розвитку взаємодіючих підприємств машинобудування. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 414 с. №1(49), 2014. С. 347–354. (0,44 д. а., особисто автору належить 0,22 д. а., особистий внесок: обґрунтовано методологічні особливості розвитку взаємодіючих підприємств машинобудування на основі міжфірмової інтеграції).

Статті у фахових виданнях України,

які включено до міжнародних наукометричних баз даних

8. Жигалкевич Ж.М. Розвиток взаємодії підприємств в межах квазіінтеграційних структур. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL:

- <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8256> (0,55 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
9. Жигалкевич Ж.М. Законодавчі умови розвитку вітчизняних машинобудівних квазіінтеграційних структур. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 14. С.32–37. (0,69 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
 10. Жигалкевич Ж.М. Діагностика розвитку машинобудівних квазіінтеграційних структур в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С.188–197. (0,63 д. а.). [Наукометричні бази: Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, Advanced Science Index, Open Academic Journals Index, GetInfo, Bielefeld Academic Search Engine, OpenAire і OpenAIREplus, WorldCat, Library Hub Discover, Open Access Library, J-Gate, Google Scholar, ResearchBib].
 11. Жигалкевич Ж.М., Залуцький Р.О. Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнес-структур. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8380. (0,65 д. а., особисто автору належить 0,33 д. а., особистий внесок: виявлено мотиваційні чинники цифрової трансформації компаній в межах квазіінтеграційних структур). Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
 12. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Визначення привабливості інноваційних проєктів в межах квазіструктур на основі коджойнт підходу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2020. №1. С. 15–28. (0,72 д. а., особисто автору належить 0,36 д. а., особистий внесок: розкрито методiku конджойнт аналізу). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, EBSCO, InfoBase Index, ERIN PLUS].
 13. Жигалкевич Ж.М. Зв'язки в квазіінтеграційних структурах на основі машинобудівних підприємств. *Підприємництво та інновації*. 2019. №8. С. 93–98. (0,54 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
 14. Жигалкевич Ж.М., Чухліб В.Є. Управління проєктами та їх ризиками: підходи та методи. *Приазовський економічний вісник*. Випуск № 6 (17). 2019. URL: <http://rev.kpu.zp.ua/archives> (0,53 д. а., особисто автору належить 0,27 д. а., особистий внесок: визначено та обґрунтовано методи управління ризиками проєктів). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
 15. Жигалкевич Ж.М. Ризики інноваційних проєктів в машинобудівних квазіструктурах. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. Випуск 6. 2019. С. 63–66. (0,43 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
 16. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Маркетинг-менеджмент квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. № 5(274). 2019. С. 220–223. (0,29 д. а., особисто автору належить 0,14 д. а., особистий внесок: розкрито сутність та визначено перелік завдань маркетингової підкомпоненти квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

17. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Створення та розвиток квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2019. Випуск 3(52). С. 128–132. (0,58 д. а., особисто автору належить 0,27 д. а., особистий внесок: *розроблено практичні рекомендації щодо створення та розвитку квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств*). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref].
18. Жигалкевич Ж.М. Підходи до розроблення програмних показників розвитку квазіструктур машинобудування. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №1(69). Ч.І. С. 140–146. (0,49 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, CiteFactor, OAJSE, Eurasian Scientific Journal Index].
19. Жигалкевич Ж.М. Розробка цілей комплексної програми розвитку квазіструктур: науково-методичні положення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019 р. № 33. С. 103–108. (0,44 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
20. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Програмно-цільове планування розвитку квазіінтеграційних структур. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2018. № 15. С. 253–261. (0,58 д. а., особисто автору належить 0,27 д. а., особистий внесок: *розкрито сутність програмно-цілевих методів планування та визначено їх роль під час формулювання цілей та реалізації цільових програм в межах квазіінтеграційних структур*). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, Directory of Open Access Journals].
21. Жигалкевич Ж.М. Квазіінтеграційні структури взаємодіючих підприємств: закони та закономірності формування. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. №1(63). С. 61–66. (0,54 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, CiteFactor, OAJSE, Eurasian Scientific Journal Index].
22. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Фактори формування та класифікація квазіінтеграційних структур. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2017. № 14. С. 202–207. (0,5 д. а., особисто автору належить 0,25 д. а., особистий внесок: *визначено фактори формування квазіінтеграційних структур та розроблено класифікацію квазіінтеграційних структур*). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, Directory of Open Access Journals].
23. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Квазіінтеграція взаємодіючих підприємств: теоретичний аспект. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. №12. URL: <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/71.pdf>. (0,46 д. а., особисто автору належить 0,23 д. а., особистий внесок: *обґрунтовано методологічні особливості розвитку взаємодіючих підприємств на основі квазіінтеграції*). [Наукометрична база: Index Copernicus].
24. Жигалкевич Ж.М. Актуальність інтеграції взаємодіючих виробництв. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський*

- політехнічний інститут». 2015. №12. С.273–279. (0,51 д. а.) [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, Directory of Open Access Journals].
25. Жигалкевич Ж.М. Інноваційна парадигма кластероутворення. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2014. № 2(26). С. 79–83. (0,41 д. а.). [Наукометрична база: Crossref].
26. Жигалкевич Ж.М. Інституційні засади створення та розвитку кластерів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 5 (2). С. 77–81. (0,46 д. а.). [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].
27. Жигалкевич Ж.М. Класифікація кластерів взаємодіючих підприємств. *Вісник Одеського національного університету: Економіка*. 2014 Випуск 2/3. С.98–101. (0,50 д. а.) [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory; Research Bible].
28. Стеченко Д.М., Жигалкевич Ж.М. Концептуальні положення інноваційної політики регіонального кластероутворення. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2013. Випуск 28 (1). С. 121–128. (0,46 д. а., особисто автору належить 0,23 д. а., особистий внесок: визначено комплекс проблем інноваційної політики на основі регіонального кластероутворення). [Наукометрична база: Google Scholar].

Статті в іноземних наукових виданнях

29. Solntsev S., Zhygalkevych Zh., Kravchenko M. Evaluation of risk impact on implementation of innovation projects within the framework of machine-building quasi-integration structures. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. 6(3), Pp. 124–135. (Латвія) (1,12 д. а., особисто автору належить 0,33 д. а., особистий внесок: концепція дослідження та розроблення моделі оцінювання ринкових ризиків в межах квазіінтеграційних структур). [Наукометричні бази: Web of Science, Directory of Open Access Journals, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Google Scholar, WorldCat, Crossref, Publons, BASE]
30. Kravchenko M., Solncev S., Babenko V. and Zhygalkevych Zh. Applying Sustainable Innovations for the Development of Ukrainian Machine-Building Enterprises. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*. 2020. Special Issue. Vol 19.3. Pp. 279–296. (Англія) (1,0 д. а., особисто автору належить 0,25 д. а., особистий внесок: обґрунтування системного підходу) [Наукометрична база: Scopus].

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій

31. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Види ризиків інноваційних проектів в межах машинобудівних квазіструктур. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23 квіт. 2020. С. 194–195. (0,18 д. а., особисто автору належить 0,09 д. а., особистий внесок: визначено перелік ризиків інноваційних проектів).

32. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Маркетинг міжкорпоративних відносин в квазіінтеграційних структурах. *B2B-МАРКЕТИНГ*: зб. наук. праць XIV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 бер. 2020. С. 54–55. (0,14 д. а., особисто автору належить 0,07 д. а., особистий внесок: подано визначення «маркетингу взаємовідносин»; надано перелік позитивних наслідків від взаємодії в межах квазіінтеграційних структур).
33. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Маркетингова складова в управлінні квазіінтеграційними структурами. *Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України*: XIV Міжнар. наук.-практ. конф., Хмельницький-Сатанів, 28–30 лист. 2019. С. 160–161. (0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а., особистий внесок: обґрунтовано виділення маркетингової складової в квазіінтеграційних структурах).
34. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Програмно-цільова орієнтація в управлінні машинобудівними квазіструктурами. *Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право: актуальні питання і перспективи розвитку*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22 черв. 2019. Ч.1. С. 48–49. (0,14 д. а., особисто автору належить 0,07 д. а., особистий внесок: визначено сутність програми та цілей в межах квазіструктур).
35. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Передумови розвитку квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств. *Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 28 трав. 2019. С. 186–189. (0,24 д. а., особисто автору належить 0,12 д. а., особистий внесок: визначено роль машинобудування в економіці України; визначено основні передумови створення квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств).
36. Solntsev S., Zhygalkevych Zh. Digital management of industrial quasi-integration structures. Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава» (Дніпро, 19 жовтня 2019 року). С. 54–55. (0,12 д. а., особисто автору належить 0,06 д. а., особистий внесок: обґрунтування важливості цифрового управління, як основи розвитку промислових структур).
37. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Розвиток квазіінтеграційних структур на основі програмних показників. *Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління*: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26 бер. 2019. С.24–25. (0,14 д. а., особисто автору належить 0,07 д. а., особистий внесок: з'ясовано методологічні принципи формування системи показників цільової комплексної програми розвитку квазіінтеграційної структури на основі промислових підприємств).
38. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Планування розвитку квазіінтеграційних структур. *Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту* : Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 28 трав. 2018. С. 191–193. (0,23 д. а., особисто автору належить 0,11 д. а., особистий внесок: систематизовано перелік орієнтирів розвитку квазіінтеграційних структур; пояснено складові програмно-цільового методу).

39. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Посилення ринкових позицій підприємств на основі квазіінтеграції. *Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу*: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 28–30 вер., 2017. С. 169–170. (0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а., особистий внесок: виявлено стійкі ринкові позиції підприємств при об'єднанні в квазіінтеграційні структури).
40. Солнцев С.О., Жигалкевич Ж.М. Ринкові передумови створення квазіінтеграційних структур. *Маркетинг та логістика в системі менеджменту*: тези доп. XI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 3–4 лист. 2016. С. 277–278. (0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а., особистий внесок: подано перелік ринкових передумов створення квазіінтеграційних структур).
41. Zhygalkevych Zh. Approaches to modeling integrated corporate structures. *Перспективні напрями наукових досліджень*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Братислава, 18–21 жов. 2015. Т.1. С.51. (0,1 д. а.).
42. Жигалкевич Ж.М. Кластерна парадигма взаємодіючих підприємств. *Менеджмент XXI сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти*: Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 29 трав. 2015. С.118–122. (0,12 д. а.).
43. Жигалкевич Ж.М. Інституційний механізм розвитку кластерів. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність*: тези доп. X(XXII) Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 13–14 бер. 2014. С.76. (0,11 д. а.).
44. Жигалкевич Ж.М. Закономірності створення кластерів взаємодіючих підприємств. *Менеджмент XXI сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти*: Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 29 трав. 2014. С.124–125. (0,12 д. а.).
45. Стеченко Д.М., Жигалкевич Ж.М. Актуальність регіонального кластероутворення. *Конкурентоспроможність національної економіки*: матеріали XIII Міжн. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 трав. 2013. С.49–53. (0,19 д. а., особисто автору належить 0,09 д. а., особистий внесок: обґрунтовано необхідність кластероутворення, як стратегічного напрямку розвитку регіональної інноваційної політики).

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

46. Foresight and construction of the strategies of socio-economic development of Ukraine on mid-term (up to 2020) and long-term (up to 2030) time horizons / Scientific advisor of the project acad. of NAS of Ukraine M. Zgurovsky // International Council for Science (ICSU); Committee for the System Analysis of the Presidium of NAS of Ukraine; National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»; Institute for Applied System Analysis of MES of Ukraine and NAS of Ukraine; World Data Center for Geoinformatics and Sustainable Development; Agrarian Superstate Foundation. 2nd ed. Kyiv : NTUU «Igor Sikorsky KPI», Publ. house «Polytechnica», 2016. 184 p. (8,83 д. а., особисто автору належить 1,28 д. а., особистий внесок: виділено та обґрунтовано пріоритетні кластери України).

47. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах / науковий керівник проекту М. З. Згуровський; Міжнародна рада з науки; Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; НТУУ «КПІ»; Інститут прикладного системного аналізу НАН і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Київ: НТУУ «КПІ»; ВПК «Політехніка», 2016. 184 с. (8,63 д. а., особисто автору належить 1,28 д. а., особистий внесок: *виділено та обґрунтовано пріоритетні кластери Донбасу*).
48. Гавриш О. А., Дергачова В. В., Бояринова К. О., Гук О. В., Жигалкевич Ж. М., Кравченко М. О. Інноваційний менеджмент: теорія та практика: навчальний посібник для студентів технічних спеціальностей другого (магістерського) рівня вищої освіти. Київ: НТУУ «КПІ»; ВПК ВПК, 2016. 386 с. (22,78 д. а., особисто автору належить 3,8 д. а., особистий внесок: *систематизовано науково-методичні підходи до визначення ефективності інноваційної діяльності інноваційних проектів на промислових підприємствах*).
49. Менеджмент стартап проектів: підручник для студентів технічних спеціальностей другого (магістерського) рівня вищої освіти / О. А. Гавриш, В. В. Дергачова, М. О. Кравченко, Н. І. Ситник, Ж. М. Жигалкевич, К. О. Бояринова, О. В. Гук, Г. А. Мохонько, Є. В. Дергачов, К. О. Копішинська; за заг. ред. О. А. Гавриша. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 337 с. (19,99 д. а., особисто автору належить 1,9 д. а., особистий внесок: *розкрито особливості інвестиційного забезпечення стартап проекту*).

АНОТАЦІЯ

Жигалкевич Ж. М. Програмно-цільовий розвиток квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) (економічні науки). – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню наукової проблеми щодо формування та наукового обґрунтування теоретичних засад та методологічних принципів програмно-цільового розвитку квазіінтеграційних структур на базі взаємодіючих підприємств машинобудування. Систематизовано наукові погляди щодо сутності інтеграції, визначено фактори формування, здійснено класифікацію та науково обґрунтовано закономірності і принципи розвитку квазіінтеграційних структур взаємодіючих підприємств машинобудування. Розроблено концептуальні положення програмно-цільового методу, запропоновано науково-методичні положення розробки цілей комплексної програми, сформовано принципи розробки програми розвитку взаємодії машинобудівних підприємств. Розроблено концепцію

структурного формування та науково-методичні підходи оцінювання структурних властивостей досліджуваних структур. Запропоновано науково-методичні положення програмно-цільового формування та оцінено потенціал розвитку квазіінтеграційної структури. Запропоновано імперативи стратегічного управління створюваної структури та виявлено маркетингові ризики взаємодіючих підприємств в її межах. Спрогнозовано ефект програмно-цільового розвитку сформованої квазіінтеграційної структури взаємодіючих підприємств машинобудування.

Ключові слова: квазіінтеграційна структура, взаємодіючі підприємства, програмно-цільовий розвиток, машинобудування, маркетинг взаємодії, інновації, ризики, синергетичне управління.

АННОТАЦИЯ

Жигалкевич Ж.М. Программно-целевое развитие квазиинтегрированных структур взаимодействующих предприятий машиностроения. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Киев, 2021.

Диссертационная работа посвящена решению научной проблемы относительно формирования и научного обоснования теоретических основ и методологических принципов программно-целевого развития квазиинтеграционных структур на базе взаимодействующих предприятий машиностроения. Систематизированы научные взгляды относительно сущности интеграции, определены факторы формирования, осуществлена классификация и научно обоснованы закономерности и принципы развития квазиинтеграционных структур взаимодействующих предприятий машиностроения. Разработаны концептуальные положения программно-целевого метода, предложены научно-методические положения разработки целей комплексной программы, установлены принципы разработки программы взаимодействия машиностроительных предприятий. Разработана концепция структурного формирования и научно-методические подходы оценки структурных свойств исследуемых структур. Предложены научно-методические положения программно-целевого формирования и оценен потенциал развития квазиинтеграционной структуры. Предложены императивы стратегического управления создаваемой структуры и оценены маркетинговые риски взаимодействующих предприятий в ее пределах. Спрогнозирован эффект программно-целевого развития сформированной квазиинтеграционной структуры взаимодействующих предприятий машиностроения.

Ключевые слова: квазиинтеграционная структура, взаимодействующие предприятия, программно-целевое развитие, машиностроение, маркетинг взаимодействия, инновации, риски, синергетическое управление.

SUMMARY

Zhygalkevych Zh. M. Program-targeted development of cooperating machine-building enterprises. – The manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences by specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity). – National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, 2021.

The thesis is devoted to the development of theoretical and methodological provisions for solving the scientific problem of development of quasi-integration structures of cooperating enterprises, as well as the applied principles of their implementation in cooperating machine-building enterprises.

The relevance of the work is determined by the need to develop a methodology that will provide a holistic systemic vision of the phenomenon of quasi-integration and provide a practical solution to the problem of formation and development of quasi-integration structures of cooperating enterprises, characterized by flexibility, adaptability and innovation orientation.

Scientific views on the essence of integration and its impact on the cooperation of productions are systematized. The problem of prevention of disintegration processes became the basis of research of features of quasi-integration. Quasi-integration structure is a voluntary spatial partnership of cooperating productions and scientific (scientific and research, scientific and technological, scientific and technical, scientific and practical) institutions on the basis of integrated use of available resources aimed at achieving maximum economic efficiency and strengthening market positions, which feature there is a lack of control over the ownership of assets. According to the identified features and characteristics of each form of quasi-integration, a set of criteria for their classification is proposed. The conceptual provisions of the program and target method of planning the development of quasi-integration structures of cooperating machine-building enterprises are revealed. The study identifies the functional and substantive objectives of a comprehensive program for the development of quasi-integration structures of cooperating machine-building enterprises. The proposed system of indicators of the target complex program of development of quasi-integration structures of cooperating machine-building enterprises covers all components of its functioning. The study found that one of the most serious problems of the domestic industrial economy is the identification of any quasi-integration structures and machine-building in particular. This is primarily due to the lack of legislation to establish institutions to support various types of quasi-integration structures. An expanded analysis of the legal provisions of Ukraine on business associations is presented. Legislative documents focusing on the creation of clusters have been studied. The Law of Ukraine "On Industrial Parks" is explained. The need to create quasi-integration structures, in particular on the basis of domestic machine-building enterprises, has been actualized. The study proposes a program-targeted creation of a quasi-integration structure of cooperating machine-building enterprises that use welding technologies in their production processes. Due to the lack of generally accepted methods of forming quasi-integration structures, a step-by-step algorithm for their creation was

proposed. At the first stage, the attitude of producers to the implementation of innovative projects was determined. The results showed that the participants of machine-building clusters are more confident in the success of innovative projects. At the second stage, a quasi-integration structure of cooperating machine-building enterprises was revealed. In the third stage, the benefits of the participants were identified. At the fourth stage, the interests of the participants were agreed. Along with the indicators of interaction of participants of the quasi-integration structure of cooperating machine-building enterprises, the economic indicators of potential participants were studied. Based on the analysis of financial and economic indicators of enterprises using the method of main components, the most important factors influencing the development of the structure as a whole were identified. According to the calculated indices of financial and economic development of potential participants, it was concluded that their economic potential is sufficient to participate in the quasi-integration structure. Program-targeted development of quasi-integration structures involves the introduction of a mechanism of synergetic management. The model of synergetic management of quasi-integration structures of cooperating machine-building enterprises is developed in the thesis. The presented model assumes that the vector of management corresponds to the stages of the life cycle of these structures. Based on the preconditions that the introduction of innovations is crucial for the program-targeted development of quasi-integration structures of cooperating machine-building enterprises, recommendations on their acceptability have been developed. Any innovative projects are accompanied by numerous risks. It is assumed that within the quasi-integration structures of cooperating machine-building enterprises the risks of innovative projects will be distributed among the participants, which will significantly reduce its total value. It is established that marketing risks are the most influential in relation to the implementation of innovative projects. Taking into account the complexity of organizational issues of forming quasi-integration structures of cooperating machine-building enterprises, the main thing is to ensure the economic interests of all participants. Comparison of forecast indices of financial and economic development of the participants of the proposed quasi-integration structure of cooperating machine-building enterprises proves the economic justification of its creation.

Keywords: quasi-integration structure, cooperating enterprises, program-targeted development, machine-building, marketing of cooperation, innovations, risks, synergetic management.

Підписано до друку 26.03.2021 р.
Формат 60х90/16. Папір офсетний. Різографічний друк.
Ум. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 10016

Видавничий центр «ПРІНТЦЕНТР»
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №620049 від 13.10.2008
м. Київ, вул. Політехнічна, 16
Тел. : +38 (098) 998 92 50, +38 (093) 152 51 69
Сайт : <https://printc12.com.ua>,
Ел. пошта : printc12@ukr.net